

Лезги Газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 41 (10842) хемис 11-октябрь, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Халкъдин умудрин мензил рекъелайни яргъиди хънва

Абдулафис ИСМАИЛОВ

“Лезги газетдиз” акъатай “Халкъдин ихтибар зурба къуват я” макъалада чна къейднай хъи, сада-садаз ихтибар авун-иллаки халкъдинни государстводин алаакъайра- имжемият, секинвал хънвали, вилик тухудай, мягъкм жедай, инсанриз арханивал гъидай чехи такъятя.

Дагъустандин регъбер Владимир Васильев алай вахтунда ях ихътин такъатдин сагыб я. Эгер зун ягъалмиш жезвачтла, дагъустанвири Б. Васильеваз къван ихтибар чин гъиле ихтиярар авай мадгъч са гъакимдизни ийизвач.

Амма лугъун гекер я хъи, республикадин регъберди Дагъустан “Чехи гунаркарикай”, коррупционеррикай михъи авунин, законувал мялкемарунин жигъетдай гъикъван еке къвалах тухузватлани, жемятдиз хуси умъур хъсан жезвайди акъазвач. Ришветар къачумачни? Чиновникар инсанрин дердийрив къайгъударвиледи эгечизвани? Зегъметдиз гузвай гъакъини пенсияр хаж хънвани? Я тахъайтла шейэрин, ийизвай къуллугъурин къиметар агъуз хънвани? Гъа ихътин суалар гузва инсанри сада-садаз.

Цуд йисаралди четинвиле яшамиш жезвай инсанрал айиб гъиз жедач. Виликан “Чехибурук” еке умудар кутунал, абурун хиве къунрих чалах хънвал жемяттар эхирдай пашман хънай. Чеб алдатмишна лугъузва. Гила мад сеферда умудлу хънвай абурун вилиз аквадай хийирлу гъакъиц крат хъана, гъар ийкъан умъур четинарздавай акъалтлай хчи месэляр гъялна къланзана. Гъикъван шел-хвал, арза-ферзе ийизватлани, гъял тийизвай месэляр. Идахъ галаз алаакъалу яз заз гъаътина са месэла рикъел гъиз къланзана: рехъ. Къекъведайла манивал гузвай рекъеллай са къван къе-

рехдиз акъудунни Аллагъ-Тааладин патай суваб я, гъавая лугъузвайди туш мусрманри.

Республикадин метлеб авай “Ново-Гапцах-Ялама” шегъре рехъ. Россия къунши Азербайжандихъ галаз алакъалай ийизвай и рекъин метлеб гъакъикъатда мадни винизди я. Бес чи къуншиирин, Азербайжандай яна, къецепатан маса ульквейрай Россиядиз мугъман жезвайбурун къилиз къевзвай сифтеғъан фикирар, республикадин гъал-гъавалдиз гудай къиметар гъа и рехъ авай гъалди арадал гъизвачни??!

Иер гзаф чакаяр мугъманрин рикъелай алатунни мумкин я, амма и рекъин “гъузелв” абурун бейнида яргъалди амуульда. Эгер машин и рекъин гъар са камуна гъалтздавай са фуруз аватна, чарх пад хъайитла, чехи са къванце акуна, гиг хайитла, мугъманрин рикъелай ам садрани алатдак жеди. Чеб Германияда яшамиш жезвай къве лезгиди, Дагъустандиз хстана, и рехъ акурла, лагъана: “Им рехъ туш, дустар, им танкодром я хъи. Күнне эхи гъикъ ийизва, стхаяр?”.

“Танкодром” Мегъарамдхурун райондин Къеплир-Къазмайрлай эгечина, Хтун-Къазмаярни кваз, государстводин серъгътдал алай таможнядин пунктунал къван къвезва. Цуд агъзур касдилай гзаф агаалияр яшамиш жезвай ирид хуър райцентрадихъ галаз алакъаламишдавай и рекъел алайди тек са тъвар я. Адакай Са-мур зонадин хуърерин жемятлиз рикъин тъл хънва.

И “шегъре” гъич са госстандартдихъни галаз къазвач. Белки, Дагъустанда и са-ягъда харапл хънвай мад са рехъни авач жеди. Чка-чкадал фурар, къванер. “Ремонт” я лагъана, ири къван квай чиргъ вегъенва. Квэз ам рехъ хъиз въа, вацун къер хъиз аквада. Са ни ятлани ийифен вахтунда и рекъел вацун чехи къванер гадарзана. Гъелбетда, им гекер авачир, зиян кар я. Аквар гъаларай, рекъин къе-

рехра яшамиш жезвай агаалийриз, гъич са къунизни килиг тавуна, зарбиз, чипин циф хъиз, руг къарагъарна, физвай “джип-рин” ийгинвал тъимиларай маса жуъре жагъизвач. Абурувай, къвализ михъи гъава атун патал, я юкъуз, я ийифиз дакъарар ахъайиз жезвач. Багъ-бустанда авай емиш тарарин, маса набататрин пешер къацубур въа, гъамиша рагъул рангунинбур яз акъавза.

Гъар юкъуз ана вишералди къезил ва пар чуғвадай залан автомашинар гъерекатдик ква. Пуд гигинал алай грузовики, чипхъ прицепни галаз хъайила, рехъ мадни чуру гъалдиз гъизва. Къезил автомашинар мукъвал-мукъвал къайдадикай хкатзана. Бес гъар юкъуз Мегъарамдхуруръ къвалахал, гъафтеда къедра-пудра совещанийриз физ-хъквевайбурун ва, эхирни, “Тади къумекдин” машинда аваз гъил-гъилеваз больницадиз ага-къарна къланзай къевиз азарлу хънвай-бурун гъалар гъил хъурай? Рекъин “къулавилли” “лезет гузвай” шоффери въа пас-сажирри сеперрин къве гаф талгъана тазвач. Къевзвайбурунни текъвевайбурун тъварцихъ.

Машиндин чархарикай хкатна, гадар жезвай къванер яхдиз къекъевзвайбура ақъаз, абурун зарап гузвай, хер-къең жезвай душушарни ава. И гъал акурла, алай йисан сентябрдин вацра Кучунрин хуърун жемятди и рекъий мектебдиз физвай чин аялрин хатасувал хъун патал абурун тарсариз ракъур тавун къетнай. Бар-калла районодин заведующий Улугбэг Абейдуллаеваз. Ада мектебдиз аялар гъиз хутаҳун патал автобус чара авуна.

“Танкодромдин” тарих яргъиди я. Чна адакай къурғеди къида. Республикадин метлеб авай “Ново-Гапцах- Ново-Филя-Тагиркент-Ялама” шегъре рехъ цийикла түккүр хъувунин къвалахар 2010-йисуз

Вахтунда акъалтларда

“Лезги газетдиз” Дербент шегъердин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, и икънса шегъердин къил Энрик Муслимова къульне хънвай къвалерай къучарунин программадин серъгътра аваз Ленинан къучеда акъалтларздавай эцигунрин къвалахар ахтармишна. Ина къвалахар “Первый строительный” ООО-ди тамамарзава.

Э.Муслимова къейд авурвал, Дагъустанда къульне хънвай къвалерай къучарунин программа вахтунда къипиз акъудиз алакъиц. РД-дин Къилин тапшуругъдади Дербентда программадин серъгътра аваз къиле тухвани къланзай къвалахар 1-нозбрдади акъалтларун лазим я. Алай вахтунда шегъерда Ленинан къучеда - 4-6, Буйнакскдин къучеда 68, 68 “б” нумрайрин къвалер эцигна къутяльнавач. Дербентдин мэрдин гафаралди, абур эцигунрин къвалахар акъалтларайдалай къулхъ къвалер сифте “Жилище” ГКУ-ди, гъгуънлай - РД-дин чилерин ва эмениндин алакъайрин министерстводи къабулун гекер я. Ахпа абур агъалийрихъ галаз икъарар кутунан патал муниципалитетдив вахкуда.

“Первый строительный” ООО-дин генеральный директорди хиве къурвал, вири къвалахар хъсан ери аваз 29-октябрдиз акъалтларда.

Хци месэда

Рекъимири, щегъ - гатфар къведа

Нумрадай къела:

УМУҮР

Баркалдувилин,
вафалувилин чешнеяр

Лезгинцевар чипив икъл къайгъусузвилди, гъуърметсузвилди эгечидай касар тушир эхир. Абуру зурба уълкөедин гележег патал зеъгъмет чуғуна, иштевилер къалурна, пара четинвилериз дурум гана вахсуси зигъиндалди, алакъунралди, бажа-разъдади къакъан дөрежаяр къазанмишина.

► 3

ОБЩЕСТВО

Са йисан нетижаяр

Девиарни, регъберарни дегиши жезвайди я. Къе вирида зеке аваза, госбюджетдин пула къанивал тараушун ишвзамач. Югъ-къандавай чаз чизвай ва халкъ алдатмишай олигархарни, чиновникарни суддин вилликакъваззана. Ихътин вахтунда гъакъан гузчияр яз къерхда акъавазун дуъз жедач.

► 4

ЮБИЛЕЙ

Химки шегъердай жагъун

Хъувур “Хягъай Чалар”

И къеамлалдин къетленвал ам я хъи, ада гъатнавай шишир Гъ. Гъажибекова, са гафни дегишиар таевна, гъа вичиз ван хъайи, гъатай жуъре къхъенва. Шиширхъ са къадар ахъеъ нугъатдиз хас тир лишанар ава.

► 5

ИРС

Леке тахъай умумур

Насруллагъ Нури гзаф йисара вич дидедиз 320 иис идалай виллик хъайи, лезгирик къадим заманайрин классик, зурба ашукуваша шаир Ялцугъ Эминан ирс къеамл хъувуналини алахъна. 2010-йисуз женччи шаир ва ашукуваша, умумур вичел чан аламаз риваят-риз элкъвей Ялцугъ Эминан “Ша, Дилбер” тъвар алай ктаб къелчийрик агакъна.

► 6

УМУҮР

Гайиф, Ушурар!

Аламатдин кар я: са гъашарат, набатат кважунин къурхулувал гъисс авурла, абури “Яру ктабдиз” яна, къайгъударвальда, амма, вучиз ятланы, татам хуърер, халкъар кважунин къадизни къайгъу туш... Гъа ихътин фикирри къуна зун и мукъвара Гъемдуплагъ-гъажи Бабаевахъ галаз Ахъеъ райондин гадарнавай дагълух Усурин (Ушурар) хуъруз фейидалай къулухъ.

► 10

ХАБАРАР

Лезги театрдин щий сезон

“Къе чун патал къетлен югъ, сувар я лаъйтла жеда. Щий сезон ачуҳун - им театрдин умумурда лап чехи, важиблу вакъия я. Коллективда авай тежрибалу актёррийн регъбервилк кваз, жегъиль актёррийн йисалай-суз театрдин репертуар гъар жуъредин татамайтрапди девелетпу ийизва.

► 15

► 7

Хъсанвилихъ дегишвилер жезва

Гъзурайди - Нариман ИБРАГИМОВ

9-октябрдиз Махачкъалада Россиядин ФСБ-дин директор, терроризмдиз акси Милли комитетдин председатель Александр Бортникован рэгъбервилек кваз НАК-дин заседание кыле фена. Ана Дагъустан Республикадин Кыл Владимирил Васильевани иштиракна.

Заседанидин къвалахда Россиядин Федерациядин мили гвардиядин куышунрин главнокомандующий - Россиядин Федерациядин мили гвардиядин куышунрин Федеральный къуллугъдин директор Виктор Золотова, РФ-дин Силисдин комитетдин председатель Александр Быstryкина, охранадин Федеральный къуллугъдин директор Дмитрий Кочнева, РФ-дин МВД-дин министр Владимир Колокольцева, РФ-дин здравоохраненидин министр Вероника Скворцовади, Кеферпатан Кавказдин Федеральный округдин регионрин кылери иштиракна.

Заседанидин атанвайбур тебрикуналди, Александр Бортникова делилламишина хъни, властдин органрихъ галаз санал къайдая хъдай органри кыле тухвай сенжемри ва профилактикадин мярекатри Кеферпатан Кавказдин Федеральный округдин мулкара террордихъ галаз ала-къалу таксиркарвилер къве сеферда тымилардай мумкинвал гана.

“Чна саналди тухванвай къвалахди хъсанвилихъ дегишвилер арадал гъиз къмекна. Икъл террористар, бандитрин дестеяр инсанранди ва пулдалди таъминар-завай рекъер гуттъю жезва, къецептай абуруз къмек гузай уламар къайдаяр хъдай органри агалазава. Чайрал бандит-

рин дестеяр тешкилиз алахъздавай террористрин гъерекатрихъни эхиримжи вахтара нетижаяр жезвач. Гъилевай йисуз саналди тухвай къвалахдин нетижада ругуд терактдин вилек пад къуна. 63 бандит ва абуруз къмекзавай 142 кас къуна, 50 боевик тергна. Абурун арада Чечняда ва Дагъустанда кардик квай террористрин дестеяр башчияри авай”.

Идахъ галаз сад хъиз, НАК-дин председателди къядна хъни, Кеферпатан Кавказдин регионара террористилин международный тешкилатрин патай хаталувал амазма. И жигъетдай террористрин дестеяр башчияри Мукъвал тир Рагъэкъечдай патан улквейра кыле физвай дявеира иштиракай бандиттар хтуник ва абуру кардик кутуник умудар кутазва.

Жаванрин, жегъилприн арада терроризмдин идеологиядин таблигъят артухарунанди, террористриз абуру чин инсафсуз, алчак края ишлемишиз къланзава.

Вичин рапунда А. Бортникова гъилевай йисуз Гроздыйда ва Къиззялдра бандитри хашибара дин вяз ийизвайбурун ибадатханайрал гъужумайди рикъел хана. Терроризмдин идеология гегъеншарзайбуруз жуъреба-жъуре динрин векилар сад-садал гълдариз къланзава.

Террористилин а гъерекатрин вилек пад къядай ва мониторингдин къвалахар артухарун лазим я. НАК-дин Председателди регионрин терроризмдин акси комиссийрин руководителриз гъа и рекъяр къвалахун чин хуси гъучивилек кутуниз, террордиз акси муниципальныи комиссийриз методикадин ва тежрибадин рекъяр къмек гуниз эвер гана.

Заседанидал терроризмдин акси яз тухвани къланзавай къвалахдиз талукъ маса месэляярни гъялна.

Къегъал хва руғъламишна

Адинат МАМЕДОВА

Са шумуд югъ идалай вилик Къурагъ райондин кыл Замир Азизов 8 йис идалай вилик батмиш жезвай руш къутармишдайла игитвал къалурдай Малик Агъмадовахъ галаз гъурушиш хъана.

2010-йисан июлдиз Малика Каспий гъульел вичин мукъва-къилийрихъ галаз язавай. 13-июлдин югъ Агъмадоврин хизан патал бедбахтилини хъана. И юкъуз Малика батмиш жезвай руш къутармишна, вич лагъайтла, яд элкъвездвай чкадиз аватна. Жегъил 7 декъйцидилай гзаф вахтунда цин къланик хъана.

Ам чай вич-вичел алачир гъалда аваз ахъудна. Каспийск шеърдин централь-

ный больницаца гада 21 юкъуз вич-вичел алачиз хъана. Операция авурдалай гъу-гъуниз ада вичи-вичиз нефес къачуз башламишна, ахпа ам Санкт-Петербургда авай инсандин кылинин мефтедин институтдин рекъе тұна. И шад, рэгъимлу ва масадан дердиникай хабар къядай жегъиль, Новгород шеърдин госуниверситетдин студент, футболист, спортсмен алај вахтунда месел алқанва.

Руш къутармишун патал циз хжадардайла, ада вичин кылел ихътин мусибат къведа лагъана фириначир. Аял къутармишна къланзавай.

Гъурушдал Маликан диде Эрзи Агъмадовдини иштиракна. Замир Загидиновича вичин раҳуна Маликан диде-бубадиз хва тербияламишунай чухсагъул лагъана ва пул авай конверт вугана. Идалай гъуруннисирай администрацияди алақъадай къумекар гудайди хиве къуна.

Образованидин отделдин начальник Рамазан Катибова къядна хъни, Малик Агъмадован игитвалин кардихъ ақалтзовая несил патал тербиядин еке метлеб ава.

Россиядин Президент В. В. Путинан Указдалди ада “Кынникъай къутармишна” медаль гана.

Журналистрин суалриз жавабар гана

Гъзурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай жумъя юкъуз, 5-октябрдиз РД-дин Кыл Владимир Васильев Дагъустандиз атанвай Россиядин зегъметдин ва яшайишдин рекъяр хъдай министр Максим Топилинахъ галаз гъурушиш хъана. Гъа и юкъуз Дагъустандин Гъукаматда РД-дин Кыл Владимир Васильеван ва Россиядин Федерациядин зегъметдин ва яшайишдин рекъяр хъдай министр Максим Топилинан рэгъбервилек кваз совещание кыле фена.

Агъалияр къвалахдалди таъминарунин месэладиз талукъарнавай совещанидил къулухъ В. Васильева ва М. Топилина журналистрин са жерге суалриз жавабар гана. Сифте нубатда, СМИ-дин векилри Дагъустандин Къиливай 1, 1 миллиард манат къеняя авуниз талукъ яз авай малуматдин патахъай хабар къуна.

Дагъустандин Кыл В.ВАСИЛЬЕВ:

“Алай вахтунда чи гъа са министерстводиз, ведомстводиз талукъ яз абурун къвалахдин менфятлувиз къимет гузай делил ава - бюджетдин таънатар къенят авун. Икъл, рекъер эцигунин хиле алишверишдин нетижайрай хъсан экономия хъун гузлезешава, здравоохраненида ғельелиг 40 миллион манат къенятиз алакъанава. Къенин юкъуз Россиядин Президент Владимир Путини чи вилек эцигнавай кылинин месэлайрикай сад - Дагъустанда кесибилин дережа ағызарун я. Тухвани къвалахдин нетижада азад хъсанвай пулар агъалийрин яшайишдин месэляр гъялунин ва хъсанарунин рекъе харжда.

Президентди чи вилек мадни бюд-

жетдин пуларинни адедин инсанрин арада къат таҳвинин месэлени эцигнава, чна амни агалкүнралди кылиз акъудава. Исятда 13 кас жавабдарвилиз чүгвада. Абурукай 3 республикадин медико-социальный экспертиздин рэгъберар я. Абурухъ, силисдин делилралди, саки са миллиард манатдин эмэнни ава. И къвалах да-вам жеда”.

Россиядин Федерациядин зегъметдин ва яшайишдин рекъяр хъдай министр М.ТОПИЛИН:

“Ихтилат са гъыхтиң ятланни къалл пенсийрикай физвач. Исятда медико-социальный экспертиздин хиле набутвал тайнарнавай касарин гъалдиз садра мад килигуни къвалах кыле тухузва, гъакыни набутвал гүннин бинеяр ахтармишава. Владимир Абдуалиевича зун гъавурда турвал, ина санлай гзаф къадар инсанрин тахсир авач, амма бязи касарин къуллугъдай далда къуна, чин агъваллувал хажакуниз рехъ ганва. Чна агъалийрик къумек агақъада луѓузвач. Малуматар, делилар ахтармишда. Дұым-дұзь тушир ва тапан делилрин бинедаллас пулар инсанрик агақъавацір”.

Журналисти пенсиирин законодательства кыле фейи эхиримжи дегишвилерхъ галаз алакъалу яз пенсиядиз экъеңдай вахт тымил амай (предпенсионный) агъалийрин къадар-къисметдиз талукъ языни итиж ийизвайди къалурна.

“Гъуруннин иисалай Дагъустандиз пенсиядиз экъеңдай вахт тымил амай, амма са гъыхтиң ятланни себебралди къвалах-дик квачиз амуқый инсанриз къумек гүн патал патал чары иида. Абуруп пешекарвал хажакис, къвалах дегишарун патал вердишвилер артухаруниз ва къвалахдин алай чқадал мумкинвилер геъншариз къумек-да”, - алана хъувуна Максим Топилина.

Къетлен мулкуниз элкъурда

Гъзурайди - Жасмина САИДОВА

лаз алакъалу дараматар хажакунин мумкинилил килигзава”, - малумарна чешмеди.

Проектдин “Рекъерин картадин” сергъятра аваз къвалахар кыле тухузвай жүре республикадин экономикадин ва мулкар вилек тухунин министерства кыле фейи рабочий дестедин совещанидал ве-ревирдана.

Терефри гъуруннин къерехда авай чка-яр вилек тухуниз талукъ къайда хягъунин макъсаддалди республикада стратегиядин сессия кыле тухвани къланзавайдакай ма-лумарна.

Къеъд иин, туристилини рекреациядин жүре дин къетлен экономикадин мулкунин бинеда ана авай агъалийриз ва карханайриз тайин тир къезилвилер ва артуханвилер хъун ава. Ихътин мулкар арада гъун къвалахдин чкаяр артухариз, экономикадин и хилехъ галаз алакъалу тир гъвечи ва юкъван карчиилини субъектар арада гъиз ва виликди тухуз, региондин бюджетдиз къвездвай къзанжияр артухариз къумекда.

М. Лезгинцеван - 125 йис

Нариман ИБРАГИМОВ

РЕСПУБЛИКАДИН военный комиссарий Атдин виликай, агадал, Орджоникидзедин күнчө гатунзаявай кылихъ фидайла, Комминтерндин майдан гыйлазна. Гыя инал Лезгинцевиз памятник эцигун патал постамент түккүрнава. И патарихъ акъатайла, за гъамиша и чадал кыл чулагазва, белки, вилериз къегъал бубадин виклериз рухвайрин памятник аквадатла лугудай фикир рике аваз. Амма кыру постамент акурла, рикл тар жезва. Лезгинцевиз памятник яратмишиз гатунайдалай гульбъуниз лап геж гъиле кыр,

да финансирин рекъяя келни ийиз, ада инкъи-лабдин квалахни тухузтай. Адас пачагъ тахту-най гадардай, цийи гъукумдин цийи къуруул-шар тешкылдай, граждан дяведа гъалибвал къазанмишдай, Советтин власть мягъемардай ва гзаф маса зурба вакъирайра, мярекатра иширакдай мумкинвал хана. Михаил Лезгин-цев твар акъалтай лезгиidi вири ульведиз, дульяяздыш машгъур хайи сисатдин ва госу-дарстводин зурба деяителар В.Ленинхъ, И.Ста-линахъ, Н.Подвойскийдихъ, В.Антонов-Асве-енкодихъ, А.Егоровахъ, И.Вацетисахъ, И.Ба-бушкинахъ, Н.Бауманахъ, В.Бонч-Бруевичахъ, Я.Свердловахъ, Л.Троцкийдихъ... галаз санал квалахна.

Лугун хын, Дагъустандин халкъарин ве-килрикай гыя чавара ихъигин дережадиз хаж хайи маса кас хъанач. Килиг Михаил Лезгин-цева гъихътин жавабдар къуллугъар тамамар-натла, гъихътин коллективизрэгъбервал га-натла: Яру Армия арадал гъидай Вириоссия-дин коллегиядин член, цийи Россиядин Халкъ-дин Комиссариатдин финансирин отделдин начальник, Малый Совнаркомдин, военно-зако-нодательный советдин член, Россиядин Рев-военсоветдин финансирин отделдин ва воен-но-финансовый управленидин начальник...

М.Лезгинцеван регъбервилк кваз Яру Ар-миядин частар гыя лап четин чавуз алуқдай, недай-хъвадай шейэрлди, пулдин таътарал-ди таъминарна. И кардал Реввоенсоветдин финансирин отделдин 160 къуллугъучи машъул жезвай. Абурун гыар йикъан квалахдал Лез-гинцева гульчывалзаявай ва гырса къуллугъучи

Баркалдувилин, вафалувилин чешнеяр

маса ксариз бахшнавай памятнирини чин чакар мягъемиздиз къунва, амма чи халкъдин твар виниз акъуддай искустводин, архи-тектурадин имарат мус вилериз аквадатла малум туш. Идалайи гъйери, республикада Лезгинцевин юбилеярни, лайхувиледи къейдзивач. Пара гъайиф чулагдавай кар я.

Лезгинцевар чипи иккى къайгъусзвиледи, гульметсузвиледи эгечдай ксар тушири эхир. Абуру зурба улькведен гележег патал зегъмет чулагуна, игитвилер къалупна, пара че-тичнителериз дурум гана ва хуси зигъиндаль-ди, алакунралди, бажарагъдалди къакъан дережаяр къазанмишна.

Сифте нубатда Михаил Лезгинцева-Мегъамед Гъусейнова. Ам 1893-йисуз Күре округ-дин Къурагъ бередин Штулприн хүрье дидедиз хъана. Дагъвийриз гыа вахтундани азад вахта-ра зегъмет чулагваз, артухан са манат къазанми-шиз маса чакриз фин адеддин кар тир. Штулви Гъусейнани Бакудин, Гроздыйдин нафтадин мяденрин, Астрахань шегъердин фляевилин түккүрлүл ва залан дад акунвай. Нубатдин се-ферда ада Астрахандиз хизанди, цусад йисавай Мегъамедни тухвана. Ада дахидихъ, стхаяр тир Гъасанахъ ва Ашуралидихъ галаз балуғ-чилини карханайра квалахиз гатунна. Гъуль-сейн дах рагъметдиз фейила ва стхаяр хуль-рүз хъфейла, Мегъамед шегъерда амукъна.

Ина гылар четинвилехъ элкъвейла, гада бахтунихъ къекъвез рекье гъятна. Хейлин чакрилай цлар элкъурайла ам гуржийрин Чиатури шегъердиз акъатна. Марганец хкуд-зивай мяденда зегъмет чулагзвай инсанрин дуланажаъни лап четинди тир. Чин зегъмет-дин шартлар къезиларун патал забастовкай, стакаяр ийизвайбурук Мегъамедни экчична. Адал "Лезги" лакъабни акъалтна.

Забастовкайрин активный иширакчийрин гульбъуна полицейскияр гъятайла, Мегъамед Астрахандиз хъфена. Инани "Лезги" пачагъдин сисатдиз, балуғчилини хел чин гылы къун-вай ва фляяр истисмарзаявай иесийриз акси экчична. 1912-йисуз Астраханда кыле фейи чехи забастовкадилай гульбъуниз "Лезги" ку-на ва ада Сибирдиз акъудунин кар атлан. Амма Сибирдиз тухдай рекье адалай юлдаш-рин күмекни галаз катис алакъна. Хейлин ре-къер алцумайдалай гульбъуниз ам Петроград-дин акъатна. Ина дагъви гада халис инкъи-лабрихъ галаз таниш жезва. Кадетрин корпус-

тапшургъар дульдаказ кильиз акъудунал желбазавай. Вичин хиве тур четин ва жавабдар везифа Михаила лайхувиледи кильиз акъудна. Советтин жегъил Республика арадал гыунин, большевикрин къазанмишунар хъунин, Яру Армиядин частар мягъемарунин краик чи ватанэгълиди еке пай кутуна.

1930-йисара улькведа чехи законсузви-лериз рехъ гана, тахсир квачир государство-дин, партиядин, искустводин, илимдин гзаф деяителар, гыаки жергедин инсанарни "халкъ-дин душман" лакъаб илтилиз, къаз, дустагъна. Абурук Михаил Лезгинцевин акатна. Ам 1941-йисан мартдиз, Ватандин Чехи дяве башла-миш жедалди вилик. Колымадин дустагъда 47 йисан яшда аваз рагъметдиз фена.

Умурдын ва тарихдин гъакъикатди, делилри тестикирзаявайлар, "халкъдин душман-рин" хизанрикайни гзафбур пуч хъана, дустагъра гъята, аялар етимизрэлкъвена, детьдора чехи хъана. Гъйранвалдай кар ам я хы, Лез-гинцеван хизанди ва веледри вири четинвиле-риз таб гана. Гыа са вахтунда абуру къисметдин татуягвилериз, манийвилериз килиг тавуна, дуль рехъ хъяна, бубадин военный кар дава-марна ва зурба улькведа лайхулу чаяр куна.

Георгия къизил ва рангунин металлар хкудзивай промышленностдин карханайра зегъмет чулагуна, илимдинни ахтармишунар-дай "Гидрозолотоцветметпроект" институт-диз, дульядин океанрин минеральный ресур-сар кардик кутунин месэлайрэз талуу илим-динни техникадин госкомитетдиз регъбервал гана. Гыа са вахтунда ам улькведиз бажарагълу писатель хъизни малум хъана. Ам са шу-муд сеферда Госпремийриз, пуд сеферда Ле-нинан, къведра Яру Пайдахдин ва "Знак По-чета" ордениз лайхулу хъана.

Ленинграддин военно-морской академия күттэгъай Михаила, сад лагъай рангдин капитан яз, цин кланикай фидай гимииздиз регъбервал гана. Контр-адмиралдин чиндин агакъай офицер государство-дин важибул нубатдин тапшургъу таамардайла телефон хъана.

Игорани стха Михаилан рехъ давамарна. Адакайни цин кланикай фидай гимииздин капитан хъана.

Гыыхътин четинвилер чепел ацалтнаны, стхаяр тир Лезгинцеви улькведен экономика ва Яракълу Къуваттар вилик тухунин кардик зурба пай кутуна.

Чи игитар Зегъметдин къагъриманар

Хийир ЭМИРОВ

ПЕЗГИ халкъдин тарихда гъейран-валдай, дамахдай вакъияр, чешне къалурдай инсанар, халкъдин тъварцел баркалла гъайигитар садни къвед хъанач. Абурун арада зегъметдин къагъриманарни - Социализмдин Зегъ-метдинигитарни ава: Къулиев Сейфедин, Уружев Агъбет, Ферзалиева Саимат, Гъасанов Генрих, Ферзалиев Ягия, Агъамурадов Низамедин, Ибрағимова Имамат, Назирова Мина, Османов Рама-зан, Ферзалиев Насрулла, Алимирзоев Эшреф, Яралиев Ярмет, Темирханов Гъажимурад... Къенин чи ихтилат Мегъа-рамдухурун райондин Хурилприн хуль-ри тир Вилиметов Асалидин руш, гу-куматдин чехи наградайрин иеси ИБРА-ГЫМОВА Имаматакай я. Адан умур-дин уламар, зегъметдин агалкыннар риклек хиль патал чна бажарагълу журналист рагъметлу Шихзада Юсуфован публицистикадин "Салам, азиз ватанэгълияр" повестдик менфэт къаучуда.

...Къуд къил хизан галай лежбер Асал-ли хайи хурий экчична Къазахстандин физ гъазур жезвай йикъара адан руш Имаматан къилел бирдан рикленни ала-чир дульшүшш атана. Гураай аватна, адан къвич хана. Хизанар куын хъана, ан-жак Имамат къвич сагъ хъжедалди баде-дин патав Хурилдал аламукона. Вах-тар къвэз алатна. Ингье 1940-йисан га-тоз тамамвиледи сагъ хъхъай Имаматни хизандин патав Къазахстандин атана. Даҳди совхоздин тенбеклухра квалахзай, амай хизандини азас күмекар гузай, югъди-ийифди зегъмет чулаг-звай. Асалидин гъакъисагъ зегъмет Зегъметдин Яру Пайдахдин ордендиз лайхул хъанай. Сифте атай йикъарилай Имамат чкадин рушарихъ, вичин та-яр-тушерихъ галаз къеви дуст хъана.

Дяве... Ватандин вилик акъвазай за-лан имтигъандин йисара советрин ин-санарни дуствал мадни мягъем ва ли-гим хъана. Гъалибвал патал женг неин-ки фронтда, гъакъин гыар са хурие, кол-хоздин, совхоздин никлера, чульлера къиззъин хъанвайди Имаматас ачуходиз акъвазай. "Зун вучиз къерехда акъваз-да?" - хиялан ада. - Пакадин йикъалай зани совхозда квалахада.

Ам тенбекар битмишарзай Амра-гъов Саттаран бригададиз ракъурна, амма ципид үйиса авай рушаз зегъметдин книжка гункай рагунин авуна виже къвэзэвичир. "Алма-Атинский" совхоздин майишатдин къилин хел тир тутынчи-вал регъят кеспи туширди Имаматас квалахада атай гыа сифте юкъуз акуна.

Имамата квалахзай зенода гыар са миллетдин векилар тир ругуд дишегълиди зегъмет чулагзвай. Квалахадив вердиш тушир лезги рушаз тежри-балу тенбекчийр тир грекви Махатова Еленади, урус Манатилова Аннади, бригадир азербайжанви Амрагъов Саттара вири жуъредин күмекар гана. Зегъ-метдал рикл агай, зигъинлу руша са куль-туре вахтунда ичтэн кеспидин сирерай киль акъудна. Са тимил вахтарилай ада гыл бригадир Саттар, гыл тенбек-кар алцумзаявай учетчица Лысенко Мария вичин нетижайралди гъйранарна. Икъан норма тир 800 метрдин чкадал Имамата 2000 метрдин мензилра тен-бекдин штилар акуриз хъана. Тенбекар атудайла, абурун арадай таквазай руша, план 350 кг яз, икъа 600-700 кг тенбек гана. Амай квалахарни чешн-лудаказ кильиз акъудзивай рушан да-лудиз кап яна, совхоздин директор Петр Федорович лагъана: "Аферин! Вун ха-лис зегъметчи я, чан руш! Гила чна ваз

зегъметдин книжкани гуда". Гыа ик, 1942-йисалай Имаматан зегъметдин (гъих-тин зегъметдин!) стаж башламиши хъана. Са тимил вахтундилай цувад ий-саз квич веънвай жегъил руш тенбек-чийрин звеноводвиле тайнарна.

Тежриба хъанвай, квалахада галатун тийжир Ибрағимовади звенодин членар зегъметда руғыламишна, адан зен-но квениквичийрин жергедиз экчична. 1948-йисуз къазанмишай нетижайри Имаматан твар неинки совхоздиз, гъакъни Алма-Атадин областдиз, вири республикализ машгъурна. Ийисуз адан зен-ноди, чин квачихъ галкүрнавай гъар са гектардай, план 25 центнер яз, 32,4 центнер къурай тенбекар ваххана. "Алма-Атинский" совхоздин тенбекчийр гъакъысагъ зегъмет Ватандини чехи наградайлар къейдна. И майишатдин 8 кас квениквичир, абурун жергедай яз Ибрағимова Имаматни, Социализмдин Зегъметдин Игит лагъай тъварциз лайхул хъана. А вахтунда Имаматан 21 йис тамам жезвай. Амма жегъил дишегълиди дамахун чидай кар тушир. Ада вичин зегъметдин гайи еке къимет вичиз гайи цийи тапшургъ, вичиз авур еке ихтибарвал яз гысабна. Икъа тирди Имаматан гульбъунин йисарин квалахадин нетижайри ачуходиз субтарна.

1949-йис. Имаматан зеноди, планда къалурнавай 28 центнердин чкадал, гыар са гектардай 34 центнер тенбекгана, Имамат къвед лагъай сеферда Ленинан ордендиз лайхул хъана.

1950-йис. Зеноди, план тир 30 центнердин чкадал, гыар са гектардай 35 центнер къурай тенбекар гана. И.Ибрағимовадин зегъмет Зегъметдин Яру Пайдахдин ордендиз лайхул хъана.

Шак алач, наградая Имаматахъ мадни гзаф хъжедай. Амма залан узурдиди Имаматас мад вичин рикл ала кеспидал машгъул хъжедай мумкинвал гана. Совхоздин директор Петр Тамаровскийдин теклифдади Имамат майишатдин туквендиз квалахада.

Ингье ам къазран муг къван дарис-къал туквендин дезгедихъ акъвазнана. Ина дарни, хъультүз, зулуз мекинни я. Амма кар алайди гъеле анат туш. Кар алайди ам я хы, цийи туквендин-чекидихъ и кеспидин рекъяя са жуъредин-чекидилер, вердишилар авачир. Ятла-ни Имаматан алахъури, ада муштари-рихъ галаз ийизвай хуш рафттарвиле чин нетижайр гана. Имамат къвэз-къвэз цийи квалахадив вердиш хъана, адан гульвурда акъуна, ахпа и кеспидал ам лап рикливай ашукини хъана.

Тенбекдин чульлера чулагур зегъмет-дай ам Къизилдин Гъетрез лайхул хъана, алишверишдин кеспидал - "Энак Почета" ордендиз. Белки, ибур адан бахтунин крар я? Гъелбетда, амма зегъметда жагъай бахтунин. Виликан дарис-къал туквендин чкадал универ-маг эцигайла, адан директорвиле Имамат Асалидевна тайнарнай. Масакла хъун лазим тушир. Къянни цүд йисалай виниз алишверишдин хиле квалах-зай дишегълиди планар ацур тавур йисар хъанач. Гыа са вахтунда адан квачихъ атай, ада муштари-яр бейкеф, алдатмишай душшашарни хъанач. Намслу, къени, дамах гвачир туквендичи "СССР-дин потребкооперациядии от-личник" значоқдалдини къейдна.

Имаматан умурдин юлдаш Ибрағимов Ибрагиманни хейлин йисара "Алма-Атинский" совхозда гараждин заведующий, механик яз квалахна. Абурун хва Аким, хулар, птуларни зегъ-метдал рикл агай, юлдашрин арада гульбъурмет къазанмишнавай инсанар я.

Етим Эминан - 180 йис

Химки шегъердай жагъун хъувур “Хиягъай чалар”

Мансур КУРРЕВИ

Етим Эмин “лезги поэзиян буба я” лагъай, чи чал илимдади ахтармишунин бине эцигай Гъажибет Гъажибетов гъяхъ тир. Эминалай къулухъ хъайи саки вири лезги шаирри ам чин муллум яз гысабазава. Гъелбетда, адалай виликни лезгийрихъ шаирар авай, амма адан таъсирдик хъиз, маса шаиррин таъсирдик лезги поэзия садрани хъанач.

Етим Эмин чаз, лезгийриз, “чи вири” тирди чизва, Пушкин урусриз “вири” гъикъята. Къенин юкуз Етим Эмин чи лезгивилн важибули пишанрик садя.

Сифтени-сифте заз лугъуз къланзана, Эминан халис “къамат” халъкдиз акун патал чапдай акъатнавай ва акъатнавай адан шириррин гъарса къватлалдихъ къетен метлеб ава.

Эминан шириррин къватлалар М.Гъажиева, Н.Агъедова, А.Агъаева, Г.Гашарова, К.Акимова, И.Гъусейнова, А.Къардаша, Г.Садыкъиди ва масабуру тукъуруна. Амма а къватлалар чапдай акъатдади Эминан шириррин мад къве къватлал акъатайди я. Абурукай сад араб гъарфаралди 1928-йисуз лезги халъкдин жегъиль къегъарлар - Г.Гъажибетова, Т.Агъедова ва Ш.Мейланова тукъуруна, “Хиягъай чалар” тъвар алаз, мъкуддини - 1931-йисуз Г.Гъажибетова къынди тукъуруна, латин гъарфаралди виченли, гъа сад лагъай ктабдал хъиз, “Хиягъай чалар” тъвар алаз.

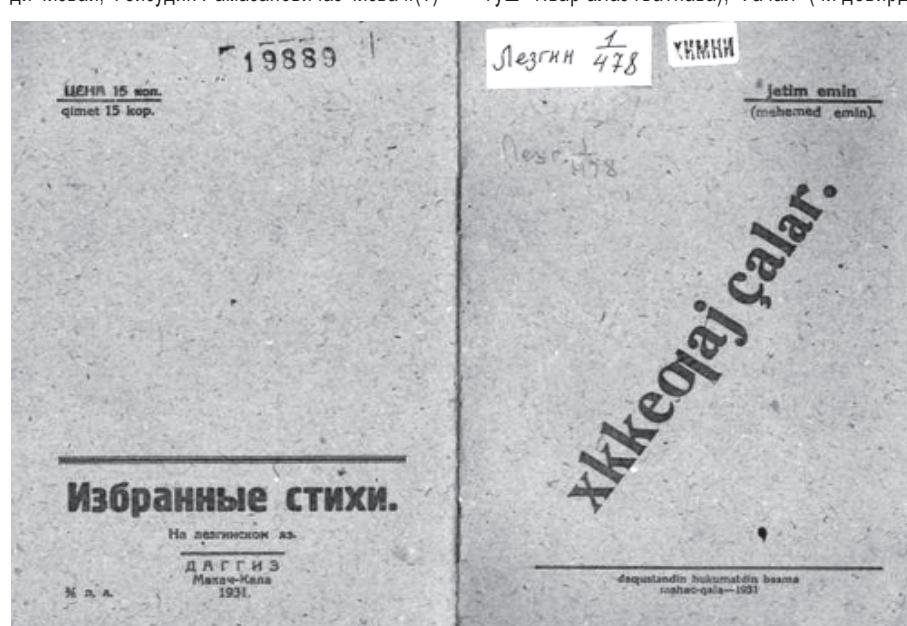
И къве къватлалдинни къисметар пашманбур хъана. Архайри “чухвана”, затъни амачиз тур Эминан къисмет хъиз.

Араб гъарфаралди 1928-йисуз акъатай къватлалдин экземпляр са къадар вахтунда Гъамзат Цадасадин тъварунихъ галай чалан, литературадин ва искустводин институтдин гъилин хатларин фондуна авай. Амма аллатай асиридин 90-йисара, вичихъ галас “пешекарри” “къвалах” авурдалай къулухъ, ам къахъна.

1931-йисуз латин гъарфаралди чапдай акъатай къватлалдин къисмет мадни пашманди хъана. Ам тукъурай Г.Гъажибетов 1937-йисуз дустагъда турдалай къулухъ садани адакай гафни къхъеначир. Анжак А.Агъаева 1960-йисуз акъудай Эминан шириррин къватлалда “Гачал гъей!” ширирдикай ихтиян келими ава: “Гачал гъей!” сифте яз 1931-йисуз къватлалда акъуднава. Акъвадай гъаларай, А.Агъаеваз сифте яз 1931-йисуз акъатай чизвай, Фейзудин Рамазановичаз чизвач.(?)

жаваб яз, алим Ф.Нагиева Интернетда къхъена, бес Эминан шириррин 1931-йисуз къватлал санизи къахъяди туш, ам вичиз акурди я ва адакай урус чалал чапдай акъатнавай “Етим Эмин. Путь к истине” (Махачкала, 2002) тъвар алай монографияда вичи къхъяди я лугъуз.

Дугъирдани, 2002-йисуз акъатай а монографияда ихтилат физвай къватлалдикай раханва. Амма ана 1931-йисуз къватлалдин тъвар урус чалалди “Избранные стихотворения” (“Избранные стихи” лугъудай чкадал), ам акъудай идара “Дагестанское книжное издательство” я (“Даггиз” лугъудай чкадал), ада 12 шишир ава (14 шишир къалпурдай чкадал) лугъуз къалпурнава. Мадни а монографияда 1931-йисуз къватлалда сифте яз акъатай къве ширирдин (“Къве паб” ва “Чан стхаяр, сад арз ийин”) тъварар къунва, амма а шириррин арада сифте яз акъатай “Гачал гъей!” шишир авач. “Гачал гъей!” шишир, чна винидихъ къалпурнавайвал, А.Агъаеваз сифте яз 1931-йисуз акъатай чизвай, Фейзудин Рамазановичаз чизвач.(?)

Гъелбетда, ибур кульп-шульпъяр я. Амма абуру чаз сакъани монографиядин автордиз “вичин вилерлди” 1931-йисуз акъатай Эминан шириррин къватлал акурди яз гысабайди мумкинвал гузава. Акъл гысабайдай чун хиве къуниз мажбур жеда, филологиян илимринг доктор тир автордивай “вичиз акъур” ктабдикай монографияда дүз делилар гуз хъянвачирди....

Ни вуч лагъайтани, чи гъиле Химки шегъерда гъятай экземпляр садани ахъай тавуна 81 йис тир. Аквадай гъаларай, 1937-йисуз а къватлал тукъурай Г.Гъажибетов дустагъда турла, гъукуматдин векипли адан вири экземплярап ктабханайрай вахчуна. Тергайбур тергна, амайбур халъкдикай чунуњухна.

Гила а къватлалдикай вичикай са-къве гаф.

Ктабдин жилдинал шаирдин тъвар “Етим Эмин (Мегъемед-Эмин)”, ктабдин тъвар “Хиягъай чалар”, акъудай идарадин тъвар “Дагъустадин гъукуматдин басма”, акъудай шегъер “Магъачъкала” ва акъудай вахт 1931-йис яз къалпурнава.

Сад лагъай чина, адет яз, ктабдин жилдинал алай гафар тикрар хъувунва ва, алава яз, “чалар къватлана, ктаб тукъурайди Гъежибет Гъежибетов я” гафар къхъенва. (Типографиядин гъалати яз, “Гъежибет” хъийдай чкадал “Гъежибет” къхъенва.)

Къвед лагъай чина ктабдин тираж (3000 экз.) ва ам акъудай идара (Типография Даггиздин къалпурнава).

Ктабдин 3-6-чинра “Етим Эминан ва адан чаларин патахъай са-къве гаф” лагъана къил ганвай макъала ава. Ана Эмин лезгийрин виридалайни машгъур шаир тирди, ам “къена 50 йисалайни винин хъянватлани”, адан тъвар ва шишир лезгийрин риклер амайди ва мецерал алайди къейднава. Макъаладин автордии Эмин вичин дегирдин писвирихи галас вичин ширирларди женг чуѓур кас я лагъанва. Устадвилин жигъетдай авторди Эмин лезги шаиррин арада виридалайни

зурбади яз гысабнава. “Гила маса девир я, - давамарза аворди, - амма и девирдани чаз Эминан устадвал чешне я. Эминан девирда гъахътин шаир түртмеш авур лезги халъкди гилан девирдани “Эминар” түртмешда”, - умуд кваз къейднава авторди. “И югъ яргъал алач”, - гафаради кутяльязава ада Эминакай вичин макъала. Къаникай авторди вичин тек са тъвар, и сеферда сад лагъай чина авур гъалатл квачиз, “Гъежибет” къхъенва. Вири макъала гъуне нугъатдин къайдайралди къхъенватлани, вич а вахтунда лезги литературадин чал арадал гъунин къайгъуйрик квайтлани, макъаладин авторди вичин тъвар ва фамилия вичин хайи ахъзье нугъатдиз хас жуъре (“Гъежибет Гъежибетов”) къхъенва.

Макъала кутяльгъ хъайила, ктабдин ирид лагъай чинилай ширирар башламиш жезва. Ширир къватлалда вири 14 ава. Абурукай 6 шишир тъварар алайбур я: “Тъварун стха”, “Къве паб” (чи дегирдин Эминан шириррин къватлалра ам “Герек туш” тъвар алаз гъятнава), “Гачал” (чи дегирда

“Гачал гъей!” тъвар алаз машъур я), “Къавумдиз”, “Тумакъ яц” ва “Билбил”. Ибурулай гъейри, къватлалда тъварар алачиз ганвай 8 шишир ава. Чи дегирдин къватлалда башламиш изхитин тъварар ганва: “Къве паб”, “Мугъман къватлал тун та-тур паб”, “Эминин адан яр”, “Ирид яс я вун заз яз гъамиша”, “Зи риккай хъуй ваз хабар”, “Зав ракхамир”, “Са эрзиман гъятнава, яр, зи чанд-да” ва “Бахтавар”.

И къватлалдин къетенвал ам я хъи, ада гъятнавай ширирар Г.Гъажибетова, са гафни дегишар тавуна, гъа вичиз ван хъайи, гъттай жуъре къхъенва. Ширирхъ са къадар ахъзье нугъатдиз хас тир лишанар ава. Аквадай гъаларай, абурун чехи пай Гъажибетова Ахъзье патара къватлал.

Лезги чал патал чан гайи ада вичиз Эминан чалар “тукъуры” хъийдай ихтияр авайди яз гысабнава. Ада абуру къватлана, къведай не-силиз гъа авайлал тунна.

Гъайф хъи, Эминан жавағыррив агатдайла, вири Г.Гъажибетова хъиз, мукъяздиз эгеч-завач. Эхиримжи вахтара са бязибуру Эминакай акъуднавай ктабра ва адан шириррин къватлал рани ширирдин эсерар ва адан биографияни акъван “тукъуры” хъийизва хъи, абурун гъакъиль-атдихъ галас алакъа авачир “мешребар” гузва хъи, арадал атай “яратмишнрай” чи чехи шаирдин “къамат” саки акван тийиз, ктабар тукъурыбурун “мешребар” акъвазва. (?)

Гъайф хъи, Эминан жавағыррив агатдайла, вири Г.Гъажибетова хъиз, мукъяздиз эгеч-завач. Эхиримжи вахтара са бязибуру Эминакай акъуднавай ктабра ва адан шириррин къватлал рани ширирдин эсерар ва адан биографияни акъван “тукъуры” хъийизва хъи, абурун гъакъиль-атдихъ галас алакъа авачир “мешребар” гузва хъи, арадал атай “яратмишнрай” чи чехи шаирдин “къамат” саки акван тийиз, ктабар тукъурыбурун “мешребар” акъвазва. (?)

Эйзудин САЙДУМОВ

Ярдиз минет

Чуру хабар агакъайла пашман я,
Уркутмиш хъун квэз, гъузелприз,
язвы хас.
Чи арада гътнавайди душман я,
Катмир захъай, минет я, играми кас.

Ухшар я ваз акъвазнавай тек марал,
Тукъезбан, зун жеда ви рекъель са пир.
Гъурурчехъандихъай къурху яз, са хурал,
Къве хурурзни я ашкара къе чи сир.

Хважадин руш, яхъ риккай на хабар,
Гъузелвилел вири хъанва аламат.
Авунай за, алагъузли, ихтибар,
Киче я заз, квилел атун къямат.

Вун риклеваз атланва, яр, зи аман,
Дердер - гъамар Эминаз къе я пары.
Лагъ, къведаны идалайни къар яман?
Тукъезбан яр, ая ман на са чара.

Вун шиш хъана, зун, Тукъезбан, са кабаб,
Зулжалалди ганва, халум, ваз суфат.
Чи къилел дуњня икъ кузы яраб?
Чи дереда я вун са гуржи тават.

Рей гузва ваз мъгъуббатдин женигина,
Мус жағыда квевай, яр, чаз са жаваб.
Физва йисар, аваз зун ви дердина,
Шумуд йис хъуй, гуз күнне сурун азаб.

Фана дуњня къе заз хъанва, яр, чулав,
Бугъма атайди хъиз, хъанва нефес дар.
Халъарин меңериз янава къилав,
Гъилиякъа жал икъван къани яр?

Заз ахварай акъвазва вун датлана,
Марвар цуъники пехил я вал, Тукъезбан.
Мили хъвериз, зи вилик вун атана,
Яркы пата, руш я вун са мегърибан.

Гъильван къекъвен, вун къекъвездай
гелера,
Им умумър туш, азизди, я мусибат.
Беневшяр таза къланза гъилера,
Цай куыкъена кузва хъи чи мъгъуббат.

Вун я халум, Рухун Алидин неве,
Югъди-ийифди теснифзава за чалар.
Твамир вунна и женигина яр къеве,
Тукъезбан, секинара риклин тлалар.

Зи мъгъуббат рагъ я тукъуны тийдай,
Мавгъуматдин чилера чун гъятнава.
Ам инсандин руль я, рекъин тийдай,
Гъахъ тир къанун дуњядилай катнава.

Шире алай ярдин некъидин плузар,
Гъильван хъурай дуњядал заз гуз азаб.
Къисмет тахъун заз Тукъезбан агъузар,
Зи азардиз дарман аватла яраб?

Умумър физва, вун риклелай физвач зи,
Зун дердерин гъятнава, яр, къе фура.
Ваз агъ ийиз, фикирдизни къевезвач зи,
Авадара кифер, ая са чара!

Жегъиль умумър гъятнава хъи зи тлурфанды,
Эхиримжи сеферда зун атанва.
Чан аламаз тунна къайи кафанды,
Дуњядикай зи пай, дилбер, атланва.

Вал ашукъ гъейри кас гъятнава гара,
Са югъ къвани кайи касдиз акурай.
Зи кула зяна на дердерин хара,
Ашкъидин дерт яч садзни таурай.

Рагъ авай ийкъакай хъанва мичли сур,
Кузы гузва, лагъ, вуна, дилбер, заз жаза?
Мукъва жезва, гъейри касдин меҳъер гур,
Я Сад Аллагъ, низ ийиди за арза?

Ухшар я ваз нур гузвой са зузыре гъед,
Мус вегъеда зи варци на сифте кам.
Гъуруршдиз ша, геж тавуна, цару къвед,
Амукудацир захъ, Эминахъ,
дертни-гъам...

Насруллагъ Нуридин - 110 йис Леке тахъай умур

Майил ЭФЕНДИЕВ

Вич, чи девирда яшамиш хъайи, лезгийрин Советтин девирдин литературадин классикрикай сад яз гысабзувай шаир ятланы, адан автобиографияда хайи варз, югъ къалтурнавач. Лезгийрин поэзиядн антологияда ам 1908-йисуз Докъузпара райондин Къяракура хуруну имам Нури-эфендиин хизанды дидедиз хъайдын къейднава. Нури-эфенди лагъайта, и хурузъ, жемятдин талабуналди фекъивал ийиз, Ахчегъ райондин Ялцугърин хурий атанай.

Гележегдин шаир **Насруллагъ Нуридин** аял вахтар гъя и хурие акъатна. Сифтечъан чирвилер вичин бубадин патав къачуна.

Нури-эфенди хизиз са диндин чирвилер гунал сергъяламиши хъанач. Гуя агад чидай, 1917-йисан инкъилабдин вахтар алукудайды, улькедин къурулуш дегиши жедайди... Са артух гежел вегъин тавуна, жегъил гада бубади Ахчегъя кардик кваз хъайи тъварван авай ирид ийисан мектебдиз къелиз ракъурна.

Дагъустанда чадин муаллимар къиттир. Урсатдай къвэз, муаллимри дагъийирин аялпиз чирвилер гузэвай. Дербент шегъерда муаллимар гъазурдай къве ийисан курсар тешкилнай. Нуридин хва Насруллагъ гъа курсариз гъахъна. Ина къве ийисуз къепна. 1927-йисуз адав муаллим я лагъайвилин шаъядатнама ваххана. Гъа икъ Насруллагъ Нури, 19 ийисан яща аваз, аялпиз чирвилер гайи сифтечъан муаллимрикай сад хъана.

Са тимил вахт алатаила, адал Храх-Уба хурие мектеб тешкилун ва аниз рөгъбервал гун ихтибарнай. Им 1934-йис тир.

Насруллагъ Нуридикай гъеле муаллим жедалди неинки хурунвириз, гъакъ районынгъилиризни ада шириар къхизвайди чидай. Адан сифте ширир "Келуниз тади" тъвар алаз "Цийи дуњня" газетдиз ам тешкилай 1928-йисуз латин гъарфаралди къхенваз акъатнай.

РИКІЕЛ ХКИН: шаирди вичин тъвар шириарин: кланкай "Н" гъарф алаз раиждай. Таяртүшерин "Вуна ви тъвар тамамдиз вучиз къхизвайди туш?" - суалдиз дугъри касди икъ жаваб гудай: "Газетда чка тимил къун патал, дустар. Кланзвайди дерин мана-метлеб квай ширир хъун я, адан сагъиб вужъята къелзавайда вичи жаѓурда".

Жуван хайи дидед чадал латин гъарфаралди къвиз хъайи шириар, тамамдиз нинбур ятла тийжиз, къелзавайбурун гъилерай-гъилериз физ, халкъдин арада кланкай. Ахчегъя райондин Филиппъярин, Филифъунайрин, Сумугъулприн, Храх-Убадин, вичин ватангъилирин хури тир Ялцугърин, Докъузпара райондин Къарақуредин, Гарагърин ва маса хуриерин агъалирии Насруллагъ Нуридин чадалар хуралай къелдай.

"Цийи дуњня" газетдин редакциядиз и кардикай хабар тахъана амукъинач. Абуру Насруллагъ Нуридин Хурургъ Тагырахъ газл санал чин газетда къалахун теклифна. Шаирдикай газетдин «массовик» - жураба журие ташшургъар тамамардай къуллугъчи хъана.

Гъа ийисара агад коммунистрин партиядин жергерииз гъахъиз клан хъана. Партиядин къанун-къайдайриз вафалу хъайи, Советтин къурулуш хушдиз къабулай, гележегда партидикай, Советтин ватандикай ялав-лу шириар къхъе шаир, медреседин муаллимдин хва я лагъана, партиядиз къабулна-чир. Ятланы ам руъйдай аватначир. Ам вичин эхиримжи нефесдадли жергедин муаллим яз амукъинаяй.

Муаллимвал авунихъ галаз сад хъиз, газетда къуллугъни ийиз, ада шириар, прозадин эсерар хъин давамарна. Яваш-явш шаирдин яратмишнар гъам райондин, гъамни республикадин газеттани журналра, мек-

тебда къепун патал акъудзувай ктабра чапиз хъана. Чи тъвар-ван авай прозаик Алибек Фатахов редактор яз, Насруллагъ Нуридин "Цирер" тъвар алай ктаб 1933-йисуз Буйнакск шегъерда чапна (латин гъарфарин бинедаллаз). Гъа ийисара адан къелемдикай "И.В.Сталин" ва "Дагълар" тъвар алай къве поэма ва сэргъеламишун патал къхенвай "Леке акатай мутьуббат", "Етим Сядет" пъесаяр хжатна.

1934-йисуз Махачкъалада Дагъустандин писателринг сад лагъай съезд хъана. А съездда иштиракун патал Насруллагъ Нуридини ша лагъанай. Ина ам Дагъларин улькедин машгъур шаир, арифдар, XX асирдин "Гомер" Стіл Сулеймана хъ галаз таниш хъанай. Съездда иштиракай декъиъяяр жегъил шаир патал гъич садрани рикъелай алат тийидай вакъиадиз элкъвена. Гъа и ийисуз Москвада чапдай акъатай (1934) Дагъустандин поэзиядн антологияда урус чалаз таржума авунвай Н.Нуридин хъягъяяр чалар гъатна.

Ийисар физ алатна. 1941-йис алукуна. Ватандин Чехи дяве башламиш хъана. Гила лагъайта, гъиле къелем въя, яракъ къадай вахт атана. Насруллагъ Нуридини, гзаф хурунвири хъиз, дяведиз фена, душмандихъ галаз женг чугуна. Дяведин майдандал са бубат секинвал хъайи чавуз ада шириар къхъиз хъана. Ингъе абурукай са шумуд: "Чехи вахаз фронтдай чар", "Гаубица", "Дороговолецдин гаф" ва масабур.

Аллагъязд шукур, дяве Советтин халкъ гъалиб хъуналди къутягъ хъана. Дяведай хтай аскер вичин муаллимвилин кеспидив эгеч хъувуна, литературадин жураба-журие жанрайрин эсерар хъин давамарна. Нетижада 1963-йисуз адан "Умуръдин рекъе", адалай гъутъуниз "Игит буба" тъварар алаз къебдиз дуњна акуна.

2008-йисуз, шаир дидедиз хъайидалай инихъ 100 йис тамам хъунхъ галаз алакъалу яз, Дагъустандин ктабрин издательство-ди шаирдин хъягъяяр эсерар авай "Шехъмир, зи руъ" тъвар алай ктаб акъудна.

Насруллагъ Нури гзаф ийисара вич дидедиз 320 йис идалай вилик хъайи, лезгийрин къадим заманайрин классик, зурба ашука ва шаир Ялцугъ Эминан ирс къват хъувунални алахъна. 2010-йисуз женгчи шаир ва ашука, умуър вичел чан аламаз риаватриз элкъвей Ялцугъ Эминан "Ша, Дилбер" тъвар алай ктаб къелчирив агаъна.

Насруллагъ Нуриди вичин пай лезгийрин мисалар ва мискалар къватынки кутуна. 1961-йисуз "Лезгийрин мисалар ва мискалар" тъвар алаз акъатай ктабда шаирди къват хъувур гзаф мисалар гъатна.

Лезги литературадик лайхху пай кутунвайди хъиз, ам ктабханайрини издательство-ри рикъелай алудзувач. 2005-йисуз Москвада чап авур Кеферпаташ Кавказдин писателрин антологияда къенин юбилярдин хей-

лин шириар гъатна. 2016-йисуз акъатай Мегъарамдухурун райондин ширирнини писателринг "Самурдин авазар" тъвар алай къваталдани Насруллагъ Нуридин парал чапнава.

Шаирдин эхиримжи ийисар Гульгеричай вакъун къерехда экъя хъанай, Ялцугърин жемятди бине кутур Советский хурие акъатна. Ина ада хейлин ийисара акъалтзувай несилдиз тарсар гана, шириар хъин давамарна. Ахчегъ, Докъузпара ва Мегъарамдухурун районна ада вичин са лекени квачир умур муаллимвилизни шириратдиз бахшна.

1971-йисуз гъя и хурие, 63 ийисан яшда аваз, рагъметдиз фена. Гъа икъ, дустар, зи макъалани эхирдал къвэзва. Ам заз ихътин къуд царцелди къутягъиз кланзава:

Жагъидач Бахт рекъин тийир инсанриз, Инсан хада, гъайиф, дустар, рекъида. Чан эцигна къуллугъай кас Ватандиз, Гъар са чавуз элди рикъел хъиди...

Насруллагъ Нурини гъахътинбурукай сад я. Адан яратмишнар инсанри къелна, къелзава ва идалай къулухъни къелда.

Насруллагъ Нури

Азиз Ватан

Вахъ авай къван гъузел шартлар
Алахъда зун чириз, Ватан.
Ви илмидин къетлен тарсар,
Зун ашукъ я, къелиз, Ватан.

Либас-лекдин ва амласдин,
Нур гузэва на хам алмасдин,
Килигайла гъар са касдин,
Хъульреда вун чиниз, Ватан.

Нихъ жеда вун хътина диде,
Чан рикъ алай хайи улькве!
Кланивши вунзи рикъе
Къунва бине къевиз, Ватан.

Серф авурдаз вичин зегъмет,
Ийиди на гзаф гъуремет.
Вегъеда на ви мал-девлемет,
Вири гъадан рекъиз, Ватан.

Вич дуњядин халкъдиз керчек,
Адалатдин чехи дестек,
Москвадай къукъурай экв,
Аватна гъар пиплез, Ватан.

Хийрлу туш архайнинавал,
Гъулдандин цал чугу жувал,
Ягъидин гъил тагакъдайвал,
Мад хаж хъухъ виниз, Ватан.

Икъван къени гъайбатлу зур,
Ваз суварар хъуй виш, агъзур.
Шаир Нури язва гъазур,
Темен гуз ви сивиз, Ватан.

Гъайиф я заз

Гъайиф я заз, дерт ава зи
Рикъе дерин чехи гъулерлай.
Лейсан хъана физава зи
Гъамлу накъвар вилерлай.

Як акализ, бенд хъана зун,
Зи лал хъайи чунгъурихъ.
Дерт ала зал, шехъзава зун,
Зи бегъерсуз умуръдихъ.

Са бязибур, гуз заз салам,
Бахт лугъуз зав, луъкъевзва.
Зун вуч ямла, тийижиз ам,
Иччи гъил газа хъеезза.

Эл физавай мукъуын къиле
Жув са гъвчи къван хъана,
Къенайтлани къайгъу тушири,
"Ава", лагъай ван хъана.

Шад жедайвал килигдайбур,
Хур вегъена парудлай.
Зи мегърибан чехи халкъдиз
Рехъ жедай зи хурудлай.

1965

Дяве къландач

Ислэгвилин бахтлу рекъиз
Чугваз мягъкем камари,
- Дяве къландач! - гъарайзава
Элдин дерин къатари.

Дяве лагъай гаф гъар тегъер
Дульняд аидик зегъер я.
Вашингтондин агъайриз ам
Гуя са мел-мехъер я.

Дяве къланд килиграй зи
Бадед рикъин тъквенириз.
Дявед дерин хирернавай,
Зи имийрин беденриз!

Дяве къланд килиграй зи
Дидед чулаев вилериз.
Адан чинлай язух накъвар
Сел хъана фей гелериз.

Алем секин хъун паталди
Ислэгвил хъуй къевелай.
Дявекарар барбатл хурай
Чи тарихдин рекъелай.

1946

Играми шаир Сулейманаз

Гъайиф, завай хъанач акваз,
Хъанач веа рахаз, Сулейман.
Ракъурна за саламар ваз,
Рикъин сидкъи яз, Сулейман.

Вун саѓрай, дуст, яшамишрай,
Агъзур ийисар вал дульшувшрай.
Ви зегъметди багъ битмишрай,
Гъульпун лепе газ, Сулейман.

Акъатна дуњядиз ви тъвар,
Мариатдин авай гъунар,
Къелиз течиз алакъун кар,
Аламат я заз, Сулейман.

Ви чаларихъ ава гъайбат,
Вав гва, дуст, къехи девлемет,
Горкъийдин авур гъуремет
Мубарак я ваз, Сулейман.

Вилелд(и) акур гъалар къульне,
Фикир-дерин, акул - дегъне.
Медениятдин цийи рекъе
Мад мягъкем акъваз, Сулейман.

Писни-хъсан чидай ариф,
Вун агъил жэз тушни гъайиф.
Нуриди ви ида тариф,
Хуруз чугваз саз, Сулейман.

1934

Дагъустан

Чан зи гъузел, гъурчег Ватан,
Дагъустан,
Ви гъузелрин чулаев вилериз къурбан.
Вун я чи багъ-бустан, саѓрай
ви багъбан,
Ви яйлахрин алван цуквериз къурбан.

Килигайла а ви накъван тегъердиз,
Гъич гаф амач и ви къенин тегъердиз.
Ухшар я къе ви гъар са хури шегъердиз,
Вун гъунгуни гъайи гъилериз къурбан.

На гъурчегвал гузэва Каспи гъульбузни,
Зазни кеф я къе, зи бахтлу хурузни,
Ракъуни хъиз экв гуз мичи ийифизни,
Экъечизавай эку гъетрез къурбан.

Ви культура - дагълар кукъва разъ хъана,
Дагъдин ценер битав майвад багъ хъана.
Бегъер битмиш хъана умуръ чагъ хъана,
Ви Сулакдин вакъун эквэриз къурбан.

Рекимир цегъ - гатфар къведа

1

гыле куна. Адан яргывал 35,9 км барабар я. Шеңре рех 2015-йисуз тамамилелди ишлемешиз ваххана кланзавайди тир. Мулькуйттисан дөвирда(!) 25 км рех түккүр хувунна. Гыламни тамамилелди вай. Себеб? Лугузва хын, бес къадар пул ахъяй тавун.

Алатайттисан 10-августтис Көплир-Къазмайрин ва Кучунрин хурун агъалийри, 300 кас къван санал къват хъана, чин наразивал къалурна. Собранидиз Дагавтодордин векиллизни теклифнай. Абуру 25-августтис рех кыр цана түккүрүнүн эгечъда ва кууд алукъадалди 3 км реке кыр цана күтъягъда, яни къве хурун къеняй физтай участок, тротуарарни галаз дүүзгүн къайдадиз гыда лагъанай.

Дагавтодорди гайттис кылиз акъудач. 1,8 км рех түккүрна, квалахар ақвазарна. Кучунар рестьявилик акатнай. И хурувайттис Хутн-Къазмайрал къевдалди рех генани чуру түалдиз атанва. Инье гъавилия жемяттик, иллаки кучунийрик, мадни газф къал акатнава.

Бегъемдиз гъавурда авачирбуру рехъ и гылда хунарай райондин руководство критика ийизва, адак жуъреба-журе таҳсирар кутазва. Амма, гъаҳ патал лугъун, инал райондин кыле авайбурук са таҳсирни квач. Акса яз, жемяттик икъван къал кутазвай месэла гыкъван фад гъялайтта, гыкъван кланзавайди. Абурун кылини секин жеда эхир.

Вичикай ихтилат физтай рекъин иеси, ам къулай гылдиз гъана, къайдада аваз хун таъминарна кланзавайди Дагавтодор я. Гаф кватай чадал лугъун, рехъ себеб яз машидиз хайза зараддин гъакъини адан иесидив (законда къалурнавайвал) ахгакъарна кланзавайдини Дагавтодор я. Амма, гъайиф хын, чна чи патал алай закондикай менфят къачувач, са-къве себ гана, секин жезва.

Чаз райадминистрацияда лагъайвал, Дагавтодорди шегъредин амукънавай пай күтъяйтун, алатайттис хыз, алайттис пландикни кутунвай, пулни чара авунвай. Амма къенин икъвалиди анал квалахазвайди аквазвач. Рехъттис эхирдадли бажагъат күтъяйт жеда.

Гила и макъаладихъ галаз алакъалу яз алай вахтунда общество патал лап важибу месэладал хквен: халъдинни государстводин арада ихтибарвал хунва мягъемарун. Заз аквазвайвал, къвердавай хци жезвай маса месэлайрал алаба яз сифте нубатда и важибу шегъре хейлин ийсара къайдадиз төгъизвайвали Самиурдин зонада авай хуърерин альялийри властдиз ихтибар авуниз газа зарар гузва.

Мартдиз хайи сечкиира абуру, вирида сад хыз В.Путиназ сесер гунанди, (тикар хъийин) Дагъустандин рөгъбер В.Басильеваз чи чехе ихтибар ийизвайдини къалурна. Гыакни умуд кутуна: чи ихтибардиз жаваб яз чи тал алай месэла пъялда - рех түккүрна күтъяйда.

Са тимил вахт инлай вилик и царапарин автордиз Дагавтодордай хтанвай жавабда къайднава хын, 2017-йисуз тестикирнавай РД-дин тайин тир программадихъ галаз къазвайвал, "рекъин тівар къунвай участок цийикла түккүр хувунин квалахар 2021-йисуз акъалтарна ишлемешиз ваххуда. Гыа са вахтунда хабар гузва хын, яшайишдин ва экономикадин жигъетдай и рекъин метлеб фикирда къуналди, ам 2020-йисуз цийикла түккүр хувунна, ишлемешиз ваххун теклиф РД-дин Гыкуматдин вилик эцигнава". Рекъимир цегъ - гатфар къведа. Эсиллагы развалит ийиз жедай жаваб туш.

Рехъ ишлемешиз ваххана кланзавайди планламишнавай вахтар гъар тисуз ге-

жел хъивегъезавай Дагавтодордин хиве къунрихъ гила касни чалахъ жезмач. Зи риккел алама, газетрани къвеннва. Чехи метлеб авай и рекъин сифте пай (пусковой объект) шад гылапа ачухдайла, Дагавтодордин чехибуру лагъанай: вири рехъ государстводин сергъяттал къван 2015-йисуз ишлемешиз ваххун планник ква. Гила 2020-2021-йисарикай рахазва.

Гыа са вахтунда, бязи чешмейрин гафарай, алатай 5 тисан дөвирда Хунзах ва Тляраты районра рекъер түккүрүнүз 7 млрд. манатдилай газф тақыттар серфна. Чна маса районлиз тагана, Мегъарамдухурун райондиз це лугъузвойди туш. Вичикай ихтилат физтай рехъ райондинди туш, республикадин, гыакъытада, лагъайтта, федеральный метлеб авай, государстводин сергъяттал алай таможнядин къве пунктунал къvezvay шегъре я.

Ина къуд погранзастава кардик ква. Гаф кватайла лугъун, сергъет хувзвайбурун хизанри, вири жемятдихъ галаз сад хыз, шегъре авай гылдилай газф арза-ферзэ ийизва. Мегъарамдухурун райондин Самур зонада лагъайтла, дагълух бязи къве района къван агъалияр яшамиш жезва. Маса къетенвилерикай, артухвилерикай гыч раханни тийин.

Гыа са вахтунда къейд авун герек я хын, гъам район, гъамни республика патал яшайишдин ва экономикадин рекъий. Чехи метлеб авай и шегъредиз талукъ месэла политикадин метлеб авайдаз мукъва жезва. Гекъигун патал къейд ийин: пенсийрин законра дегишилдер тун риккелени гызывач, инсанар ажугъул ийизвайди шегъредин месэла я. Жемяттик къал акатнава. "Чна рекъер къада", "Митингар тухуда", лугъудай ванер къвезвай. Амма В. Васильеван терефдал алай активистри агъалияр реъберди республика "гунагъаррикай" миҳын авун патал ийизвай квалахадин гъавурда твазва, сабур хунзиз эверзва.

Күнене фагъум ая: инсанри газф наразивалзай, ихтиярар гвай гыакимиз ихтибарун шаклувилик кутазвай шегъре рекъин месэлдихъ гызыкъин метлеб аватла. Уылкве къал-къиж авачиз, халъдин арада садвал, секинвал хвена вилик финин мургаддади вилик акъвазнавай месэлайрикай ачухдиз лагъана, къхена, тагъи-марна кланзавайди я, наразивилерин "градус хакъиз" кланзавайбурун кыле футфа кутадай делилар амукъ тавун патал.

Вирида зизвайвал, алай вахтунда Рагъакыдай патан пропагандистри чи халъдин арада наразивилерин, ихтибар-сувилин тум цун патал чехи къуватар желбнава. США-ди язаяв зуурнедихъ галаз зил чи улкведин оппозицияда авай бязи СМИ-ри къазва. Абурун мурад власть ихтибардай вегъин я. Ида квел гыдатла, 90-тисар риккел хайла, чир жеда. Чаз, жемятдиз им гөрек яни? Ваъ. Чиновникизни гөрек туш.

Амма чи хейлин къуллугъчийриз инсанрин патай ихтибар, вишинини хыз, хвена кланзавайди чизвач. Са интервьюда РД-дин Кыл В.Васильева вичикай гөрекди халъдин патай, Президентдин патай ихтибар тирди къайдна. Халъдин патай адас гыакъыкы ихтибар авайди аквазвач. Президентдин патай. Эгер Владимир Абдуалиевичиз чун вичикай рагъзвай рехъ инсанриз риккел тал ханвайдакай, абурун гыахълу наразивилерикай ва и карди властдиз ихтибар авуниз гузвай зияндикай дүүзгүн хабар авайтла, рехъ къулайвилелди ишлемешиз жедай гылдиз са вацра гыдай.

Республикадин реъбер В.Васильева Дагъустандин патал къе гыкъ квалахна кланзавайди, чешне къалурзва. Вилик къайдада квалахазвай чиновникар, чешне къачу!

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

И суал чи обществода веревирд тайизвай чка амач жеди. Эхиримжи 10-15 тисуз чи государстводин лап вини мертебайрани адас жаваб гуз алакъазава. Месела, чи депутати вилик эцигзайвай хейлин законринг метлеб, чи лугъузвойвал, чи обществода агъалийрин кесибвал тергунихъ элкъурнава.

Риккел гъеле алатай асирдин 90-тисары чи "перестройкадин архитекторри", абурулай къулухъ чи цийий "демократи", гила либералри тикрарзай келимаяр, къабулай къанунар хквэзва: "Чна 500 йикъян къене Россиядай кесибвал квадарда!", "Вирибур лап багъа машинралди, хусуси квалералди таъминарда!", "Инсанрин агъвалувал са шумуд къат хкаждай!", "Умурдин яргывал мадни артух жеда!", "Сагъламвал мадни мяъкемарда!"... Тахъай жуъре хиве къунар аматла?

Кесибвал гыкъ тергда?..

И лозунгар кылиз акъуддай рекъерни къалурзавай: "приватизация", "гъвечи" ва чехи бизнес", "реструктуризация", "ООО"-яр, "АО"-яр, "КФХ"-яр, "ЛПХ"-яр... мад ва мад күлүвүл ва ири заттарин, тешкилтрин, гырекаттин тіварар гыкъван арадал атанватла ни гысабна?

Гыа чавуз чи чехи ва гъвечи саки вири заводар, карханаяр, майишатар тергна... "Миҳын хъана" чи чилер виликан багъларикай, саларикай, никлерикай...

Заводрин, фабрикайрин чилерал къакъян мертебайрин квалер, гурлу базарар, чиркин заттарин гыамбарханяр... арадал астана. Агъалийрин къадар акуна-такуна тимил хъана. Къейбур къена, катайбур катна, хазвайбур... Алай вахтунда жегъил хизанды къве аял хун еке агалкъун яз гысабазва.

Пенсиядиз экъечидай вахт яргъал вегъенва. Амма юкъван яшар, эгер чи сурарин къванерал алай рекъемиз килигна кымет гайитла, 50 тисалай бажагъат алатаза. Лап газфбур жуъреба-журе аварийрик, бедбахтвилерик акатис рекъизва. Хейлин залан азаттар (риклини дамаррин, жигеррин, рақдин, мефтиедин ва икъл мадни) "жегъиль" хъана.

Наркомания, алкоголизм, психомания, сада масад къабул тавун, гыакъыкы чирвилериз виши лугъун хычин ва маса татуғайлар къвердавай газф расалмииш жезва.

И чавуз кесибвал арадай акъуддай рекъер къалурзава чи чиновникрини депутаттари. Гыкъ!

Инсанри зегъмет чугуна, мажиб къачуна, ял яна, сиягъатриз фена, спортдал машгъул хъана?.. Ваъ! И терефрикай рахас кичедай хыз я. Государстводин хазина ахцурдай къилинди яз, икъван члавалди саки 40 тисуз "реформаяр" тухуз, чи нафт, газ, кірас, нақвар, чилерик квай вири заттар къецепатас акъудунин рехъ хузвана. Чи балуғъар, месела, гыеле гыуле амаз, Япониядин, Китайдин я саса улквейрин бизнесчийриз ганваз жеда. Чав ахгакъадалди абу 4-5 жуъредин арачайри "маса къачуз", "маса хгузува". Гүя чахъ балуғъар къуурдайбай, я абурукай консервиярдайбай, я къачудайбай барни авайди туш. Хаммал гылайтла, квалахадай карханаяр, мажиб къачудай фялеяр, налогар гудай рекъерни артух жедачни? Агъвалувални арадал къведачни? Вири маса гуз хъайтла?.. Гъвечи са мисал: дарвиле ава лагъана, сифте жуван квалин шейэр, ахпа сал, багъ, эхирни, квалин маса гуз хъайтла, ахътин хизан варпу, агъваллу жедани?.. Улквени гыкъ тушни?..

Заз вири районар, шегъерар, хуърер гыкъ ятла чидач. Зун жуваз аквазвай Махачкъала шегъердал, ара-ара акъатзавай чи Кыблепатан Дагъустандин районрал, хуърерал виши гылайтла. Чав ахгакъыкы къазанжияр гыдай шумуд карханади виши арадал гыз квалихазваватла?

Веревирдер

Залан промышленностдикай гыч рахада. Къезил промышленностдин, чадин хаммалдикай недай-хъвадай заттар (сүрсөттар) гъазурдай шумуд комбинат, завод, цех арадал хканватла? Дербентдилай Рутулиз, Кырагыз, Тпигъиз къван хаж жен. Анра консервиярдай, мижеяр ва я чехирар худдай, як ва я ниси гъазурдай, сар ва я хамар гъядай, гамар, гультутар храдай, ихътин маса краарл машгъул тир шумуд карханада чи агаалияр жебзаватла?..

Хипер, малар худдайбур тимил жезва. Дугъри я, къван худдиз, къум, чиргъ тухуз, маса гузвайбур газф жезва. Цин алвер артух я. Гыа чавуз чи патара ичи хуърерин чилер гыкъван артух хъана? Кесибвал ина гыкъ тергда? Булаха ятарни кваз тимил жезва.

Ийкъара чи кар алайбуруй тир "Россия-24", "ОТР" телеканалрай тешкилтаса шумуд къалурнуни чи Госдумадин депутатрини, хейлин ведомстворин чиновникрини къанунар къалурзавайбай экономика хкаждай, "кесибвал рекъида" серенжемар - законар туширди, анжак чиновникар чеб артухарзайбур ви "тухарзайбур" тирди раижзвай. Рекъемарни гызизвай. Чина яъар са агъзур агъалидин кылиз чиновникрин (чи заттни гъасил тийтергэдээ?)

извай къат) къадар, СССР-дин дөвирдив гекъигайла, са шумуд сеферда артух тирди къалурзавай. Риккел хквэзва: Советрин дөвирда, Докъузпара, Ахчегъ, Рутул районар санал алайла, Усугчайдал ОВД-дин са инспекторди къвалахазвай. Гила къанун-къайдада худдай органрин къуллугъчийрин ("контрактникин") къадарыни гысабна?

Экономика авачиз, девлетлу гыкъ жедайда? Зи риккел "перестройкадин" сифте ийсары гыкъе са маx хквэзва:

Ана чан өзүйи язракай адан иви хъвазвай күлүвүл гыашаратар, абурулай газф санал адан зегъметдикай даттара хийир къацузвай илии вагъшиярни гыкъ катнатла, сүгъбетзаза.

Яцран зегъмет галачиз садавайни къиль хуъз тахъай вагъшияр, элкъвена, яц жағъур хъийиз, хквэзва.

Гишин хъана вирида -
Күльдүзини ирида.

Амма гынай? Ни гуда?
Ни ваз къафун, ни гуда?..

Вахтар физва, къекъевез икъ!
Яцран патав хквэз икъ!

Эхир. Яцран ни хъана!

Вири гыкъ дили хъана!

Асиридин рекье...

Агъмед МАГЬМУДОВ

Вири улькведа Муаллимдин югъ къейдзаяй 5-октябрьдиз Къургъай райондин умъурда лишанлу вакъяна кылес фена: Советтин Союздин Игит Эсед Салигъован тварунихъ галай умуни образованидин юкъван мектебдин 100 йис къейдна.

Гъавади дагълара зул тамамдиз вичин ихтиядра гъатнавайди къалурзаяй. Амма марфади, гару, мекъивили мянракат чешнелудаказ кылес тухуниз манийвал ганац. Экунилай игитрин ватандиз къуд патахъай мугъманар ахмиш жезвай. Сяддин 11-даз абур вири хуруну юкъвал алай мектебдин гъаятда къватл хъана. Клирикийиз шад вакъяна мубаракзайбайрун арада Къургъай райондин къиль Замир Азизов, райондин прокурор Фирзуза Лагъметова, педагогвилин зельметдин ветеран, хейлин яисара мектебдат математикадин муаллим яз зельмет чүгүр Муъгъубат Къурбанова, "Лезги газетдин" кылес редактор Мегъамед Ибрагимов, РД-дин Избиркомдин член Самир Абдулхаликов, Къургъай райондин Общественный палатадин председатель Фахрудин Мирзоев, администрациядин са жөргө векилар, мектебдин директорар ва масабур авай.

Кутур муаллимар, жуъреба-жуъре яисара мектебдиз регъбервал гай директорар рикел ххана, хуъре юкъван мектеб арадал атайдалай куулухъ къазанишишнавай агалкъунар къейдна, акъалтзаяй неシリз хуърай акъатнавай маштъур векилрилай чешне къачуниз звер гана.

Ахпа гаф Къургъай райондин къиль Замир Азизов гана. Ада, мянракатдин иштиракийрихъ элъвена, Муаллимдин югъ ва мектебдин 100 йис тамам хун мубаракна.

- 100-йис им тамам са девир я, - лагъана З.Азизова. - Саваддинни марифатдин макандиз элъвенвай и мектебдай и девирда хурун тъвар къуд пата маштъур авур хейлин къегъалар акъатнава. Абурун арада игитар, генералар, депутатар, хурун майишатдин пешекарап, дуктурар ва хейлин маса пешейрин сагъибар ава. Ихътин дережаяр чеб-чеплай арадис къвевзая. Абурун дапудихъ пешекар муаллими газаф яисара чүгүнвай дурумлы зельметни диде-бубайри ганвай тербия гала. Акъалтзаяй неシリз гъахътин касрилай чешне къачуз алахъин къанды. Вилик къаст эцигна, зельмет чүгүр. Ихътин душушшара күч чалишишилери нетижан гуда, - алава хуъувана райондин къиль.

Иштиракийрихъ элъвена тебрикин гафар Фирзуза Лагъметовади, Мегъамед Ибра-

100 йисан девирда Клирийин хурун мектебди атанвай баркаллу мензилрикай анин директор Фарман Шихкеримова геъеншидиз доклад авуна. Адан гафарай малум хъявил, сифте яз хуъре мектеб 1918-йисуз мискиндян патав ачухна. Ана тарсар араб чалал тухузвай ва чирвилер анжак гадайривай къачуз жезвай. Клирийири чин сад лагъай муаллим хъайи Азербайжандай тир Темирханан тъвар садрани рикелай алудзаявач.

Мектебдин директорорди къейд авурвал, рушар патал синиф хуъре сифте яз 1922-йисуз ачухна. - XX асиридин эвел кылес дагъвийирин умъурдаидин мяъкем чка къунвай, - лагъана Ф.Шихкеримова. - Дишегъильдин газаф ихтиярар сергъятламиши хъанвайбүр тир. Гъа жергедай яз, къелунрин рекъяни. Амма девирар къвэз-къвэз дегиш хъана. Дагъири рушаризни чирвилер къачудай, чин алақунар къалурдай, умъурда чехи ку-күшар мұттығъардай мумкинвилер кысмет хъана...

Ф.Шихкеримова вичин докладда клирийирин савадлуval хажуник лайихлу пай

тъимова, Самир Абдулхаликова, Фахрудин Мирзоева, Къургъай райондин администрациядин образованидин управленидин начальник Рамазан Катибова, Клирийин хурун администратори къиль Даалат Азизова, жуъреба-жуъре яисара мектеб акъалтларай къирийири, патарлай атанвай мугъманри лагъана. Чин рахунра абуру жемиятда муаллимди ва мектебди къүгъзвязвай ролдикай, акъалтзаяй неシリз къетлен фикир гана къланзаяй терефрикай, чирвилер къачунихъ авай метлебдикай сүгъбетна.

Мянракатдин сергъятра аваз Клирийин хурун мектебда къелзаяй аялри шириар къелна, манияр лагъана, къульерна. Эдебиятдин рекье сифтегълан камар къачузвай Амина Гъамзатовади мектебдикай къхъенвай вичин ширир къелна.

100 йисан юбилейдиз талукъарнавай шадвилер спортдин залда суварин суфрайрихъ давам хъжана. Къавалрин "Бахтавар" дестеди (худ. руководитель - Рашид Келечиев) тамамарай манийри мянракат генани гурлу авуна.

Дередин "университет"

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

5-октябрь... Докъузпара райондин Миграгърин хурун агъалияр патал и югъ къетлен сувариз элъвена. Зияудин Зейналован тварунихъ галай юкъван мектебдин виш яис Муаллимдин йикъал ацалта. И кар ана къелай, къвалай вирибуру къетлен, лишанлу вакъяна хъиз къейдна.

Мянракатда Докъузпара райондин къиль Абдурагым Алискерова, адан заместителар тир Салий Гъажимурадова, Агъмед Агъмирова, РД-дин халкъдин дуктур, медицинадин илимрин кандидат Азедин Эсетова, "Лезги газетдин" литературадин отделдин редактор, шаир Мердали Жалилова, Докъузпара райондин образованидин управленидин ИМЦ-дин заведующий Мадрид Магъмудова, райондин прокурор Мисбай Назирова, райондин ЦРБ-дин кылес дуктур Шагълар Бухсаева, Буйнакск шеъгердин цементдин заводдин генеральный директор Заман Бабаева, Ахчегъай райондин мировой судья Дүгүштү Дүгүшева, РД-дин лайихлу муаллим, Авадандин СОШ-дин вилкан директор Азиз Магъсудова, саарин тъвар-ван авай дуктур Абдуллаев Байрамов, Дербентдин казначействодин къуллугъучи Урук Бухсаева, эцигүнрин тешкилатдин къуллугъучи Нұсрат Узденова, къунши вири хуърерин делегацийи, муаллими, аялри, манидарри ва хейлин маса мугъманри иштиракна. Зулун чимел гъавадизни килиг тавуна, мянракат гурлудаказ кылес фена.

Мугъманрихъ элъвена тебрикин гаф мектебдин директор Фазир Абдуллаева лагъана:

- Гъуърметлу ватанэгъияр, мугъманар! Къенин югъ чи дереда чехи вакъидаихъ галас ала-къалу я. Муаллимдин дережа гъамиша къакъанда ава. 1918-йисуз, а девирдин савадлу кас, маарифчи Байрам Байрамов себеб яз, адан къавале Миграгърин мектебди сифте камар къачуна. Муаллимдин дестедик а чавуз арифдар къар мадни газаф квай.

1924-1925-йисара лагъайла, жемятдин къумекдалди Миграгъа сифтегълан мектебдин даррамат эцигна. Светский мектебдиз а чавуз Абдуллаев Салманова ва Абдуллаев Саркаррова регъбервал гана. Исятда мектеб вичин тъварунихъ галай муаллим Зияудин Зейналован алахъунар себеб яз, 1935-йисуз 7 йисан мектеб патал цийи ва геъенш даррамат эцигна. Гъа ик, 1938-йисуз Докъузпара даадак юкъван образованидин сад лагъай мектеб хъжана. Гъаваллиялай девирра къунши хуърерин агъалийрини ина къелна. Халкъдин арада мариат чукъуринин, инсанар къелунал желбунин карда лайихлувилиз килигна, З.Зейналоваз Дағыстанда сифтебурулай яз Зегъметдин Яру Пайдахин орден гана.

Директорорди мектебдин умъурдикай ихтиила-

тайдалай куулухъ гаф Докъузпара райондин къиль Абдурагым Алискероваз гана.

- Гъуърметлу Миграгърин жемят, муаллимар, мугъманар, аялар!

Райондин администрациядин, райондин Собранидин ва къиди жуван патай къенин шад югъ - муаллимдин сувар ва мектебдин виш яисан юбилей вирибуру мубаракиз къланзана. Миграгърин мектебда къелай газаф къар алай вахтунда профессорар, илимдин къуллугъчияр, композиторар, шаирар ва маса жавабдар краиз регъбервалзаяй лайихлу инсанар я. Ихътин ватанэгълийрилай исятда мектебда къелзаяй жегъил неシリ чешне къачун лазим я. Агалкъунар хурай квехъ! Мад сеферда мубаракрай! - лагъана райондин къиль.

Мянракатда тухай муаллим - тешкилатчи Эдгар Атемова малумараивал, писатель, алим Гъаким Къурбаниз мянракатдин къиль дуктур Шагълар Бухсаева, Буйнакск шеъгердай хтнайвай Заман Бабаева, Махачкъаладай - дуктур Абдуллаев Байрамова ва масабуру тебрикин гафар Арбен Къардашаша рекье тунай.

Мянракатда РД-дин халкъдин дуктур Азедин Эсетова, "Лезги газетдин" литотделдин редактор Мердали Жалилова, райондин ЦРБ-дин кылес дуктур Шагълар Бухсаева, Буйнакск шеъгердай хтнайвай Заман Бабаева, Махачкъаладай - дуктур Абдуллаев Байрамова ва масабуру тебрикин гафар лагъана.

Райондин образованидин управленидин ИМЦ-дин заведующий Мадрид Магъмудова къейд авурвал, алай вахтунда Миграгърин юкъван мектебда 131 аялди чирвилер къачузва, 40 касди къалахзана. ЕГЭ, ОГЭ вакхунин нетижайрай и мектебди районда пуд лагъай чака къуна.

Ина тәжрибалу, бажаралы муаллими зельмет чүгүзазва. Алатай юисуз Ф.Абдуллаеван ва Ш.Абасован зельмет "РФ-дин умуми образованидин лайихлу работни" лагъай тъвар гуналда, гила мектебдин 100 йисан юбилейдикъ ва муаллимин суварин йикъахъ галас ала-къалу яз, муаллимар тир Инъар Жумартован, Расул Расулован, Якъудин Ражабован, Микаил Микаилов, Лиза Абасовадин зельмет "РД-дин образованидин отличник" знак, Руслан Ражабован, Роза Къурбалиевадин, Мегъри Усмановадин агалкъунар РД-дин илимдинни образованидин министерстводин Гъуърметдин грамота гуналди къейдна.

Суварин иштиракчияр патал и юкъуз райондин культурандин управлениди концерт тешкилатай. Къиди къачуртла, иштиракчирин ашука Къагъира, Роза ва Заира Чигниевайри, Фатима Аллагъвердиевади, Эльза Мегъамедовади тамамарай манийрихъ яз акална, ачух майдандал къульерна. Милли къульердай "Каспий" ансамблди вичин алақунар къалурна.

Мектебда къелзаяй аялри и хурун шаирри теснинавай шириар устадвиледи къелна.

вичин пеше хъсан чидай, еке тежриба авай духтур я лугъудай гафар душушдинбур туш. Адан тъварцел республика-дин районрай ва хърерай гаф азарлуйяр къvezva. Адалай гъар са азарлудан дердиних сабурлувиленди, дикъетдивди яб акализ, абрун тъл секин жедайдакумуд, азарлуйрик руът кутаз алакъзава. Духтур сифтени-сифте дерин чирвилер авайди хъиз, азарлуйрихъ галаз хуш рафтартвалдайди, реъимлуди, мергъматлуди хъунни лазим я. Нагы Мурадовичаз лагъайтла, и вири ерияр хас я.

И иквара зун Нагы Гъажиметовахъ галаз гурумшиш хъана ва чи арада сътует къиле фена.

■ **Нагы Мурадович, къя патав газафни-гаф гъихътин азарлуйяр къvezva?**

- Къулан тарцихъ ва къвачерихъ галаз алакъалу азарар авай, хайи чавуз

онар кардик ква. Гъар са палатада 2-3 койка ава. Яргъарай атанвай азарлуйрийва ин физици акъвазитя жезва. Палатайра холодильник, телевизор, кондиционер, пек-партал эцигдай шкаф ава. Стационарда къатканвай азарлуйриз икъя къуд сеферда пулсуздаказ кфетту тълун гузва. Мадни ина процедура яр ийидай, массаждин ва физиотерапиядин кабинетар кардик ква. Азарлуйриз чна вири журедин къулайвилер тешкилнива, абрун чалай рази яз амуъзава.

■ **Жалгъайрин азарар арадал атуни себеб вуч я?**

- Себебар гаф ава. Месела, экологиядин гъалар пис, недай хъвадай шейэр ерисузбур хънулий, умъурда жезвой стресрий, вахтунда чарайр тавунлийни (ва ик мад) аслу я.

Суъбетдилай къулухъ зун медклиникада къекъвена. Камаллу, марифат-

Къени инсан ва хъсан духтур

Надият ВЕЛИЕВА

Пешекарри тестикъарзавайвал, алай вахтунда жалгъайт тъзвай неинки яшлу инсанрин, гъакл жегъилрин къадарни гаф хъанва. Идалайни гъейри, умъурда къилел къвевай жуъреба-жуъре бедбаҳтилар себеб яз инсанрикай на-бутар жезвай душушшарни тъмил туш. Ахътин азарлуйяр неинки государство-дин больницира сагъар хъийизва, гъакл агъалийрин сагъламвал мягъемар хъийидай, къвачел ахъкалдардай, тъл къезилардай жуъреба-жуъре хуси медклиникаярни кардик ква. Ани ду-хтурри азарлуйрин тъл секинарун, абрун умъур тухун патал чеплай алакъдай вири жуъредин къумекар гуз алахъзава. Къенини зи суъбетни гъя ихътибурукай сад тир Махачъкала ше-гъердин Лаптиеван къунчеда (Редуктор-ный поселок), 55-д нумрадин дараматда кардик квай профессор Загъирован медклиникада зегъмет чуғвазвай духтур ортопед-травмотолог Нагы Мурадович Гъажиметовакайва адан къва-лахдай я...

Ам 1960-йисуз Ахъзегъа дидедиз хъана. Адан рагметлу буба Мурад Набиевич эцигурин инженер тир. Ада Махачъкала ше-гъердин эцигунардай гаф объек-тат зегъмет чуғуна. Диде Сарият Агъахановнади яргъял ийсара Махачъкала ше-гъердин 22-нумрадин школада завуч яз къвалахна. Алай вахтунда ам пенсияда ава. Абуру хизанда къве хва зегъметдал рикл алай, инсанпересар, ватанпересар яз тербияламишна. Гъайиф хъи, чехи хва бедбаҳтил душушшардикди вахтусудаказ рагметдиз фена.

Ше-гъердин 22-нумрадин школа ақалттарай Нагъидиз жуъреба-жуъре себеб-ралди са шумуд ийсу къелдай чкадик экечдай мумкинвал хъаначир. 1981-йисуз ам Дагъустандин медицинитутдик экечна. 1985-йисалай ада Саратов ше-гъердин медицинитутдин военный медицинадин факультетда къелун давамарна (перевод вахчуна). Нагъидиз вичайкай жалгъайрин азарар сагъардай дерин чирвилер авай духтур хъунин мурад авай. Къелдай ийсара ортопедиядиннин травмотологиядин ре-къя мулларин лекцийриз къетен дикъет гуз, алала литературадикай менфят къачуз вичин чирвилерин дережа хажана. 1987-йисуз институт агалкунралди къутягъай жегъил пешекарди Россияядин Яракълу къуватрин жергейра къуллугъна. 1995-йисуз Нагы духтур Махачъкала-ладиз хтана, республикадин травмотологиядин центрата вичин пешедай къвалахиз башламишна. Адан гъилелай гаф азарлуйяр фена, гафбуруз адакай себеб хъана. Азарлуйрин арада Нагы Мурадович

нукъсанар квай, гъаклни ДЦП-дин азарар авайбур гаф къvezva.

■ **Абур гъя яшара авайбур я?**

- Юкъван яшара авайбур, гъаклни скоплиоз ва жалгъайрин маса азарар авай жегъилар къвевай душушшарни тъмил туш.

■ **Къя патав къвевай азарлуйяр сагъ хъхана хъфиззвани?**

- Жалгъайрин азарар михъиз сагъ-риз хъун гаф четин я. Чун, духтурар, азарлуйрин тъл къезилариз, абрун сагъ-лам умъур тухун патал къумекиз алакъзава. Артоз, артрит азарри инсанриз гъар гъя яшара аваз хъйтланни тади гузва. Абури чна рапаралдини дарманралди сагъарзава. Нетижаяр писбур жезвач. Чун жезмай къван азарлудан вичин сустав хъуз алакъзава. Эгер ам хъун мумкин тушиз хъйтла, ахпа азарлудаз опера-ция авун теклифзава.

■ **Клиникада къиле тухувай медицинадин къуллугъяр гъакъидихъ яни?**

- Рапар, дарманар, капельницаяр, физпроцедура яр пулсуздаказ я. Эгер азарлудаз вичин хушналди жалгъайрин багъя дарманар, гъакл плазмолифтинг, ги-

лу инсан алай чка гъар садаз аквада ва азаз лайихлу къиметни гуда. Къилин котогориядин духтур Нагы Мурадовичаз гъакъисаъ зегъметдиз килигина коллек-тивда ва азарлуйрин арадани еке гъур-мет ава. Зегъмет чуғур вири чкайра ада вичикай хъсан фикирар тұна. Къалахдин рекъя юлдашди ва азарлуйри адакай ингъе вуч лугъузватла. Клиникада зегъ-мет чуғвазвай ортопед-травмотолог МУТЕЛИМОВ Мутелим Мурадалиевич:

- Нагы Мурадович михъи рикл авай, къени къилихрин, инсандин дердиникай хабар къадай, азарлуйрихъ галаз хуш рафтартвалдай духтур я. Ада вичин хиве авай везифаяр намуслувиледи къилиз акъудзава. Адалай коллективни, азар-луйри гаф рази я.

Зун азарлуйяр къатканвай стационар-дин палатадиз фейила, азарлуйри Нагы Мурадовичан тъварцыхъ алхишин га-фа лугъуз башламишна. Махачъала-дай тир ЖАНГИШИЕВА Аят духтурдилай гаф рази тир.

- Зун иниз къулан тарцин грыжа ара-дал атуникиди лап пис гъалда аваз гъа-ней, - суъбетна дишегълиди, - Аллагъ

алуроновая кислота кутуна кълан хъйтла - абур ва анализар, операция авун, консультация гъакъидихъ я. Масабурув гекъигайла, чи клиникада къуллугъирин къиметар агъузбур я.

■ **Клиникадай къя къуллугърикай къумек тахъана, азарлуйяр нарази яз хъфей душушшар авани?**

- За къвалахзавай девирда ахътин душушшар малум туш.

■ **Клиникадиз къвевай азарлуйриз къулай шартлар яратмишиз хънвани?**

- Квез аквазва хъи, чи клиника гъикъян михъиди, экууди ва гуъчегди ятла. Иниз атай гъар са азарлуда къвалин чим-мивал гъисс авун патал чна вири жуъредин серенжемар къабулзава. Ина стаци-

кумек хъайи Нагы духтурди къабулай серенжемар себеб яз гила зи Ѹал хъсан хънвани. Ада чуғур зегъмет лап екеди я. Ам, дугъиданни, кар чидай вичин пешедал рикл алай халисан духтур я. Къуй адан гъилера гъамиша къуват хъйрай!

Нагы духтур хъсан пешекар хъиз, вафа-лу умъурдин юлдаш, къайгъудар бубани я. Ада Даггостехуниверситетда къвалахзавай вичин умъурдин юлдаш Наталья Ибрагимовнадихъ галаз санал авай са хциз къилин образование ва чеш-нуелу тербия гана. Алай вахтунда ада МЧС-да къвалахзава.

Гъурметлу Нагы духтур, къя мер-гъматлу рикл гъиссер садрани тъмил тахъурай!

"АЙБОЛИТ"

Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- Гъар экуънахъ фу недалди вилик са стаканда авай кузай яд кульп-кульп хүллар ийиз хъвайитла, хук хъсандин михъ жеда, бедендин сагъламвилизни екез хийир гуда.

- **Бедендакуун** (опухоль) авайла, келемдин дувулрикай менфят къачуда. Хуремдин са түруна авай (таза ва я къурай) келемдин дувулрал 0,5 литр развязай яд илична, 8-10 сядта къевирна тада. Ахпа ам къузна, икъя пуд-къуд сеферда фу недалди вилик 1,4 стаканда авайди ишлемишда. Азаррин вилик пад къун патал келемдин дувулрин настойка 1/4 стакан бес жеда.

- **Зулуз ва хъуытъуз** бязи инсанрик мекъивилелай яргъял чуғур ульгуъяр акатда. Сагъарун патал ихътин дармандикай менфят къа-чуз жеда. Кудалди вилик са стакан чими некле-диз вад стыл скипидар яна хъвада. Экуънахъ ульгуъдин гелни амукъда.

- **Хуремек түрдайлай** гүбъуниз хуквада са гъихътин ятланни къулагизувал гъисс ийидайла, икъя пуд сеферда 1/4 чайдин түруна авай регъ-венвай дарчинар (корица) чими цихъ галаз ишлемишун месят къалурзаза.

- **Дамарра ивидинъерекат** гаф виниз, гаф агъуз жедайла, 40 твар михеңал 4 стаканда авай яд илична, зайдиф ціл эцигна, яд къве сеферда тъмил жедалди града. Ахпа ам къайила, шу-шедин бутылкадиз цана, холодильнико худа. Икъя пуд сеферда хуремдин са түруна авайди ишлемишда.

- **Пуд гъафтедин** вахтунда гъар юкъуз хуремдин са түруна авай балуғъдин чөм ишлемишайтла, жалгъайра авай купулар гъамишлагу кважда.

- **Верчериз гузвай** тварцик са тъмил ба-лугъдин чөм кутуртла, абури хазвай какайрихъ дава жедай дармандин эсер жеда. Ихътин ка-кайри ивидин гъерекат агъуз авуда, мекъивилелай арадал къвевай азаррикай худа ва гъаклни рагва инфаркт азаррин вилик пад къада.

- **Юкъва, далуда, юрфара тъл авайла,** анрал верхи тарцин (береза) пешер эцигна кутунайтла, тъл фад секин жеда.

- **Эгер яргъялди яшамиш жез къланзататла,** тъмил тълун лазим я. Алимри субутзайвал, незвай шейэрин калорияр 30-40 процентдин тъмил хъайтла, ратари хъсан къалахда ва умъурни яргъи жеда.

- **Атеросклероздик** азарлу хънвай яшлу инсанриз серкин къаришма хийирлу я. Ам икл гъазурда: михъи авунвай са къил серг ва са ли-мон рахъя яна, къвалин температурдин са литр яд илична, 2 суткада агалнавай къалуна тада. Ахпа икъя пуд сеферда фу недалди вилик ху-ремдин са түруна авайди ишлемишда. Са ва-црай къуне регъят хънвайди гъисса.

- **Къвалах гаф авурла,** нервияр къайдадикай хкатнавайла, иифиз ахвар тавура бязи инсанриз азаб гуда.

Иифиз ахвар хъсан атун патал лимондин са пад чка-ларни аламаз кульп авуна, 1/2 стаканда авай развязай яд илична, са шумуд декъикъада тада. Ахпа агельсиндикай са стакандин къатла авай михе хкудна, лимон квай циз яда ва мадни азиз чайдин са түруна авай лацу чехирни ала-ва хъийда. И даду настойка гъар нянихъ кусудалди вилик 1/2 стаканда авайди хъвада. Рецепт лап нетижалуди я - гъасятда ахварал фида. И настойкадиз шекер вегъейтла, ам мадни дад-лу жеда.

- **Къулан тарцин** грыжа авайла, кусудалди вилик къулан тарцин кларабривай пихтадин ягълу гуцца. Ахпа а чайрал виртедик какадар-навай мелгъем (мумиё) эцигда.

- **Къилин мефтедин** дамарра ивидин гъе-рекат гаф хънавайла, икъя пуд сеферда ху-ремдин са түруна авай чуухлумпирин чайдик чайдин са түруна авай вирт хукуърна хъвада.

- **Бедендак хънвай** жуъреба-жуъре хире-риз регъвенвай къавгъве (кофе) къвахътла, хирер фад сагъ жеда.

- **Вилер яру хъана квал акатнавайла,** ху-ремдин 2-3 түруна авай инжирал (мокрица) са стакан развязай яд илична, са сядта тада, ахпа адал вилер чуъхуда.

- **Чинал ва я къвачел мубарак** (рожистое волнение) акъалнавайла, хирез зеленка яда ва къерехривай йод гуцца.

Гъайиф,

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

ЭХИРИМЖИ 15-20 йисан девирда РФ-да 20 агъзур авақына ху́рер квахънава, Дагъустонда - ви́шералди. Анжак Ахцеңгө районда алатай асиридин юкварилай башламишина: Куруқнар (Балуджа), Лгар, Ялцугъар, Храпар, Флискъар, Флиф гүнне, Чихъискар, Игъирар, Мацар, Къучагъар, Хълар, Къехъулар, Грап, Усурар, Гъульгъевзар, Хемар, Хъульяр, гила Ухулар. Эхъ, 1966-йисан залзалацай багъна хъанаттани, дагъвияр чин ху́рер, бубайрин крат-адетар, сурар тұна, дүзенлиз күч ху́нин къилин себеб, гъелбетта, анра түквей рехъ - хвал, электрикин экв, яшайишдин чарасуз маса къулайвилер тахъун тир. Нетижада девлеттул тарих авай бинелу ху́рер, анра хкатнавай къванцик къадимдаказ эцигнавай мискиндар, мектебар, яшайишдин къвалер, маса драматар чклиз, хараптайриз элкъвена. Хъач акъалтнавай сурара, гъайварни күргуз, гъатта къванерни сағдакас тазвач. Гъайиф!!!

Гъа са вахтунда дагълух гъар са ху́р - им вичиз хас адетар, гъилин-туплун сенят-карвилер, майишат, чал тахъйтани, нүгъят, тамашуниз лайхлұу чаяр, хуси лишанар, гъатта руғы авай кылдин алем я. Агъзур йисарин вахтунда тәбиидаказ арадал атанвай ва вичин крат-месзлайр вичи идара ийизвай гүя гъвеңи үлкөве - надир алем! Руғы акъатай беден рекъизвайвал, инсанар амуқ тавар ху́рерни рекъизвай. Абүр арадал хүн аних амуқтар, гъатта абурун тарихдин ва медениятдин ирс ахтармишунай хъайттани ча фикирзивач. Аламатдин кар я: са гъашарат, набатат квахъунин къурхувал гъисс авурла, абүр "Яру ктабдиз" яна, къайгъударвалда, амма, вучиз яттани, тамам ху́рер, халкъар квахъунай садазни къайгъу туш... Гъа ихътин фикирри къуна зун и муквара Гъемдүлләгъ-гъажи Бабаева гала Ахцеңг

Чи багъри ерияр Ушурар!

рай Шарвилди гъана эцигайди я), уцлене кәник аватнава, - гъайиф чуғваз сүббетезава 79 йисан яшда авай агъсакъалди. - Инсан яшамиш тежежевай чка я къван, вири фад чклида. Са вахтунда къульпун гегъеншиктерни берекатлу фермаяр авай, инсанрин ван-сес алай ам ахтын гурлу ху́р тир хъи. Зи аял вахтар, дядедин кашмек авай четин йисар гъа ина ақъатна. Са къадардин гада яз, дидедихъ галаз Ленинан тіваруных галай колхоздин къвалах-рал фидай. Гила виликан къульпун никелени, аквазва хъи, къалгъанри агъавалзана. Атлангъе къуранвай булахдин патав рагъметту буба Минетуллагы (сифтедай ам жемятдин данарбан тир, ахпа кел хъувуна, мектебдин муаллим хъана, амма рекъидалдини адалай "данарбан" лаклаб алатнан) эцигай чи къвални, тамамвиледи хараптайриз элкъвена. Гъайиф, чуғур къван зетъметар.

Им чи мектебдин амуқтар я, чкана гъич чирни хъжезвач. А патал машгъур жумыя-мискин ала. (Ина къве мискин авай. Ху́рүн имам ва кавха Молла Прим 1892-йисуз Самурский округтада делегат яз II Николаял пачагъдин таж алукүнин мярекатдиз рекъе тунай.) Вад йис вилик иниз атайла къав ала-мачирттани (кудай кларапас патал къвалерин къавар ина чубанри ни гъу́рчехъанри тазвач), къванцин чарх

райондин гадарнавай дагълух Усурин (Ушурар) ху́рүз фейдалай къулухъ.

Бажарагълу арист, ДАССР-дин культурадин лайхлұу работник, гъаки хъсан усттар, шаип, къилинди, мұмынин инсан Гъемдүлләгъ Бабаев чин тийидай кас районда авач. Вичин бине Усурин ху́рый тир ада рехъди (Ахцеңгъай аниза машиндин 14 километрдин рехъ ава) ва чкадив агақъайлани чаз хайи ху́рүн тарихдикай, инсанрикай, пірерикай итижлу сүббетарна.

Усурса, "Шекид пелел" чун зурба са къванцик күттүннавай балқанди къаршила-мишина. Яргъай сұръяр, чубанар ақвазвай, кицілер элүкъязвай ванер къvezvay. Чун ажуғұлу кицілерикай хүн патал вилик тадиз са жегъиль чубан атана ақъатна. Адавай малум хайивал, ибүр кілләрнин вилик пад къун патал рапар языз яргъал яйлахдай ханавай "Луткунский" СПК-дин хипер тир.

- Ағя яда, улу-бубайрилай къулухъ инал, "Шекид пелел", ахтын зурба къван алай (халкъдин сивера амай риваятда лугъузвайвал, гү ам Пірен царапар

алай вири цлар саки сағы яз амай. Вахтунни вичин кар фад ақвазва. Къульпурлу лугъуз хайивал, XVIII асирида чкадин устларри ам гъич са михни квачиз тағъарин къайдада эцигна. Ина хипер ху́рзай луткунви жегъиль чубанриз гила мискин түкъулар хъийиз къланзана, къуватар гурай!

- Тыа мискиндилай башламишина, бел-ки, ким, булах, хъурни арадал хквен,- адан

фикирдин тереф хвена за.

- Зун и кардихъ къевелай инанниш я, вучиз лағайтла майишат кутун, яшамиш хъун патал ина лап къулай шартлар ава: машииндик рехъ, михни цин булахар, техникалди гъялзиз жедай гегъенш гүнне майданар, хъсан векын уртушар, артухлама дагълух гүзель төбият, михни гъава, рикл алардай чкайар... Виридалайни къилинди ва багъади тир чандин сағъват хъун патал зетъмет къачудай касдиз ина пары хъсан я. Луткунай иниз, 9 километрдин мензилдиз, тоқдан симер чуғуртла ва турбайра аваз тібии газ гъайитла (им са ақъван четин кар туш), лап женнетдиз ухшар жеда.

Бубайрин күгъыне сурара (абуру къунай еке майданри ху́рүхъ еке тарих авайдан гъакъиндай шағыидвалзава), Къукъвай Сефидин пірел (къванцин тарихда ини XII асирида Шамдай атанвай пак суғий кучуднавайди къейднава), Вагъуф бубадин садсадан патав кучуднавай диде-буба Шагъперидинни Исмаилан сураралыясин къелна, Пірен царапара (эхиримжи йисара рагарикай къванер худис тухуз, цийи девирдин карчыри инаг къванцин чехи мяндэндиз элкъурнава), Хчинни рушан пірел дұль авуна (Къебад фенвай, халкъдиз диндин рееке къуллугъзавай зи рекъин юлдаш и кардан устад я), тамашуниз лайхлұу тібии маса чкайриз (муркіл фуруз...) килигна, ялахра къекъвена, булахдин патав фу түльна, чун элкъвена хтана.

Итижлу и сияյатдилай къулухъ зи рикле сад-садас акси гыссер амукна. Са патахъай, тъар йикъан күттая тежек квай-гъуйрикай дагълух гүзель тібиятталдай ял яғынал ва гадарнавай дагълух ху́рүхъ галаз таниш хъунал шад тир. Мұкъу патахъай, са къадар вахт вилик умърн раз гъайи мублагъ багъри ерияр атанвай гъал акваз пашман хъанвай. Ана акур анжак са карди - луткунви жегъиль чубанар мискин түкъулар хъийиз егечуни - рикл пакадин икъяхъ инаннишвал кутазва.

КҮРҮЙ СПРАВКА. Ушурар (Ушурар) къадим заманада ахцеңгъири чин чурапар күтур ху́рья. И жигъетдай абуру Ахцеңгъ нүгъатдал рахуни, ина "Ахцеңгъ" маъзле, Ахцеңгъ хәтин түхумар хъуни, Шарвилди къвалихъ ва сурухъ галаз алакъалу яз авай риваятти ва маса лишиан шағыдвалзава. 1926-йисуз ху́ре сифтегъан мектеб ачуна, "Яру пайдах" колхоз арадал атана. 1930-йисара ина 50 къвал-хизан авай. Къилдин ксарапинбур квачиз колхозда 142 къарамал, 1184 лапаг ху́рзай, 141 гектарда төхил қазвай. Майишат Ленинан тіваруных ягъай 1936-йисалай къулухъ ина малдарвални набататчывал иллаки ийгин камаралди вилик фена. Ху́рүн са пай жемятти бинедилай Ахцеңгъ гъар жу́ре устарвилер ийиз ва XIX асиридай Азербайжанда нафтадан мяденди къвалихъ къил ху́з хъана. Ватандин Чехи дияведа шиширакай 59 усурвидикай 35 кас женгерга төлеф хъана. 1966-йисуз ху́ре къарсайр Чехи заладилай къулухъ бязибүр чин хизанарни галаз Азербайжандин, парабур Мегърамдурун райондин чилерал күч хъана, ана Цийи Усур ху́р күттана.

Инай Вагъуф буба (пак кас), Бекиров Бекир (пешекар инкылабчи, Дагъустондин недай-хъвадай сүрсөтдин нарком), Ағымедов Ағымеди Алиханов Велихан (яру партизанар), Самедов Жемед (фронтовик), Баркаллувилин 2, Яру Пайдахдин орденин ва женгинин медалрин сағыби), Вагъабов Молла (фронтовик, алим), Асланов Имам (писатель), Алиханов Девлетхан (РФ-дин Федеральныи Собранидин сенатор) хътин баркаллуп ксар ақъатна.

Яд аваз хъайи вирериз яд хкведа лугъурвал, Ушурарлар чан хкведайда чун инанниш я.

Къизил муаллим

Асият МИРЗАЛИЕВА
Хазран КЬАСУМОВ

И икъара чун Къасумхурун 2-нумрадин юкъван школадин директор, Дагъустон Республикадин лайхлұу муаллим Мамед Велибекович Велиевахъ галаз гуруйшиши хъана, адахъ галаз эхиримжи йисара школадиҳ көлүнин, тербиядин, спортдин рекъерай жезвай агалкъунрикай ихтилатар авуна.

- Алай көлүнин йисуз чи школада 200-дад агақына аялри көлзаза. Школадиҳ хъсан нетижада, агалкъунар ху́н - им, гъелбетта, сифте нубатда чи муаллимприн къвалихъдин нетижада я. Алай вахтунда школада 40 муаллимди жавабдарвиледи къвалихъдинета, - лағына директорды.

Бубайрихъ мисал ава: иридра ван къевелди, садра акун хъсан я. М. Велиева чаз тежирибалу муаллим Къизил Мегъамедовнади тарсуниз теклифна. Сифте нубатда чна фикир гана хъи, класс-кабинетда михы, экъя я, герек тадаракарни ава, царапай таблица, машъур алимприн-химикринг шикиларни къурсарнава. Къизил Мегъамедовнади гузай сағалызын школьники дүзүз ва тамам жавабар вахзуза. Тарсунин вахтунда аквазва хъи, муаллимдини аялрин арада авай алақъа сихди, ихтибарлуди я, аялрин рикл муаллимдал, муаллимдин рикл аялран ала.

- Къизил Мегъамедовна гъа вичин тіварциз килигай къизил хътиң михы инсан, муаллимни я, - давамарзава М. Велиева. - Гъавиляй адач чи школадин муаллимприн дүстүрлил коллективда, школьникрин, абурун диде-бубайрин патайни еке гурумтава.

Малум хъайивал, ада 1975-1980-йисарда Даггосуниверситетда көлна. Ингье, 38 йис я ада Къасумхурун 2-нумрадин юкъван школада химиядин тарсар гузва. Гъа сифте йикъарилай Къ. Лукъмановади вич хъсан чирвилер авай, тешкилатчилин къвалихъ алакъайдай, аялран рикл алатай муллым из къалурна. Вичин предметни муаллимиздиз хъсандиз чида, гъавиляй адалай дерин и чирвилер, химиядин "сирер" аялран агақъариз алакъын ийизва. Къизил Мегъамедовнади ученики гъар йисуз республикадин ва райондин школьникрин олимпиадайра приздин чкайр къазва, ЕГЭ-дайни еке баллар къачузва.

Къизил Мегъамедовнади чирвилер ва тербия гайи гаффбурукай тівар-ван авай пешекар хъанва - Грозныйда дүхтүр-хирург яз къвалихъ завай медицинадин къуллугъдин подполковник Эльдар Зильфикаров, Москвада дүхтүр яз къвалихъ завай Маил Баబайев, Сулейман-Стальский райондин больницинади дүхтүр Саида Баబайев, "Лезги газетдин" редакциядин отделдин редактор Рагнеда Рамалданова, гъа и школада муаллимар яз къвалихъ завай Индира Гъажимуратова (биолог), Гульшашан Ибраһимова (химик-биолог), Оксана Гъажибекова (математик), сифтегъан классрнин муаллим Сульгъия Рамазанова ва масабур.

Къизил Лукъмановадин яргъал йисарин дурумлу ва намуслу зегъмет РФ-дин Президентдин грант (2006-йис), "РФ-дин образованидин гурумтетдин работник" лағайт тівар, райондин образованидин управленидин гурумтетдин грамотаяр гуналди къейднава, ам зегъметдин ветеран я.

- Жува тарс гайи гадайрикайи рушарикай хъсан пешекарар, халис инсанар, ватанпересар хжатун - им зун патал виридалайни чехи награда я, - лугъузва милайим Къизил муаллимди.

ГАЗЕТ КХИЗВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Нариман КъАРИБОВ

Лезги лагъай тівар вине къаз!

Жув дүньядал атай къалай,
Четин тирлан, шад я гъалар.
Рахас багъри дидед чалал,
Клан жез чилин шар гъиле къаз,
Лезги лагъай тівар вине къаз!

Зи элдин гъал-агъвал чириз,
Хъфидайла хай хурурьз,
Яргы рехъни акваз курурьз,
Пеле къадай гар вине къаз,
Лезги лагъай тівар вине къаз!

Гур межлисра ашукъ я зун,
Дустар шаддиз мани лугъуз,
Галатчак гъич, жедач юргъун,
Члагъан, чунгъур, тар гъиле къаз,
Лезги лагъай тівар вине къаз!

Зи умурьдин лап чехи пай,
Гагъ чуылдай физ, гагъни вацай,
Акъудна за рикеваз цай,
Зи ширидин цар вине къаз,
Лезги лагъай тівар вине къаз!

Къуба пата, Курье пата -
Са чил, са эл, сад тир Ватан,
Ульткемдиз хуъз таъсиб гъадан,
Чи эрзиман кар вине къаз,
Лезги лагъай тівар вине къаз!

Бубайрин юрдар
Бубайрин юрдар - хай хуър, уба
Гъикъван багъри я, гъикъван
масан я!

Къе аватлани шегъерра зурба,
Абур чун патал гъвечи ватан я.

Анра фена чи аялвал женжел,
Са гзафбурун гъакъл жегъилвалини.
Бубаяр женгериз гъатайла рекъе,
Мерддиз эх ийиз дерт, сефилвалини.

Карагзана чаз ахварайни кваз
Яйлахар, лацан суъруяр хвейи,
Чубанри ягъай кфилрин аваз,
Балканрин рамаг, чаз улакъ хай.

Кам къачун патал хушбахт
умурурдиз,
Бубайрин юрдарин гъисс ийиз
нефес,
Дагъдин хуърерин гутъту жигъири
Чун шегъре рекъель алудначни бес!

Бубайрин юрдар ама виринра,
Садбур - къени сагъ, садбур чкана.
Анра гъар къванцин тарих дерин я
Дайм рикел хуън чна, инсанар!

* * *

Цавун са пад яру хъанва чехир
хъиз,
Рагъ гъазур я рум гуз йифен
эхирдиз.

Ангъе, клемни акъахнава
жугъундал,
Аладариз йифен ахвар, юргъунвал.

Некъиранди алуқизава шиврел къен,
Цийи суса шиткизава къвалин
гъен.
Чехи буба фад къарағына салава,
Курай пешер къватиз, хъийир
ялавар.

Хизандин къул хурай лугъуз
авадан,
Бегъер патал гъазурзава чил -
майдан.

Гъа икъл, гъарда гъиле къуна
вердиш кар,
Аквазвайла чипин дерди, къайгъур.

На лугъуди, тъбиатдин я буйругъ,
Къе гъар сада къабулзава цийи югъ.
Зунни йикъаз, вун хвашкалди
лагъана,
Чил теснифиз гена чарчел алъана.

Шагъабудин ШАБАТОВ

Халкъдин муаллим

АЛИСКЕРОВ Алискераз
Заз, вун сифте чир хъай югъ
Элкъвенай шад сувариз.
Тух хъаначир яб гуналди
Ви камаллу гафариз.

Келна хъсан къиметралди,
Муаллимвилин дережа
Къачур къегъал, тай авачир
Вири Хиврин дереда.

Муаллим хъиз, инсанни яз
Амукана вун умурьда.
Вакай хана раҳадай кас
Хъанатла ви девирда?

Хатур-гъурмет ийизва ваз
Халкъди Хиврин магъалдин.
Ам алакъун туш гъикъ лугъун
Хъукъважуван, къегъалдин.

Муаллим тівар инсан тіварциз
Гъамишанда мукъва я.
Вун, Алискер, дұлз лагъайта,
А къве тіварцін юкъава.

Вун чаз багъа инсан яза,
Халкъдин муаллим тівар къаҷур.
Гележегдиз чирвал гуний
Хивез залан пар къаҷур.

Ви кайвани Бес, вал элкъвэз,
Авайди за къатлана.
Гъакъл хурай куын, чијинни
цуукъ хъиз,

Амай умурь датлана.

Куб къанивал ухшар яза
Къанивализ дурнайрин.
Куб япарат акъат тавуй
Шириң сесер зуэрнейрин.

Адалатлу бубадин хва,
Селимханан Хъукъавай,
Тебрикзана 80 йис ваз
Шабатова Макъавай.

* * *
Арбен Къардаш
зи къатлунрай...

Арбенан гъар ширирдикай
Сагъ са повесть къхъз жеда.
Гъар сеферда абур клемис,
Зун фикирар ийиз жеда.

“АРШ” тівар алай ктаб яцу ,
Вили цавун алазвай ранг.
Келзана за ви гъар са цар ,
Акъатзана бедендин жанд.

Гъар са царцый къвезва ухшар
Заз нехишин зар гамунин
Ихтияр авач, дуст, къе заз,
Абурад дамах тавунин.

Вацран мичлер, цава гъетер
Рапрап ийиз нур гузавай.
Заз аквазва, вун буба хъиз,
Ульткем хва я, тур гузавай .

Ви ктабар къазва чна
Лап рикъл алай чи балайрай,
Цин стаълни авахъзава
Абурунни чи арайрай.

Халкъдин шаир тирди якъин
Къе виридан аквазава .
Таб квачиз за лугъузва ваз,
Ви тівар мецел алазава.

Шагъабудин ашукъ жечни
На кхизвай хуш бейтерал!
Икърагъ жезвач , ашкъидалди
Тикъарзана за сятералд...

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Зенгинин ван

Садлагъана зенгинин ван акъатна,
Зи рикъл лап къалабулух акатна.
- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?

Захъ авай са зи рикъл алай руш ятла?
- Ам зун язва, я муаллим,
Сургутдай!
Зенг ийизва чи рикъл чав агуддай!

Ви чан сагъ хъй, тарс гайи,
къил акъуддай,

Зи жибинар ацанва къе якъутдай.

Зенгинин ван къатидаказ акъатна,
Зун явашдиз телефондив агатна.
- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?

Герекзай затл-матл лагъ заз,
вуч ятла.
- Ам зун язва, я муаллим,
Питердай!

Ваз чухсагъул, заз тарс гайи
тегъердай.
Акъуддаза за зи къил и шегъердай.
Ацанва лап зи цийи къвал

бөгъердай.
Зенгинин ван теспача кваз акъатна,
Ксанвай зун ахварай фад аватна.
- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?

Заз акурди ахвар яни, вуч ятла?
- Ам зун язва, я муаллим,
Тюмендай!

Акунайтла, вун къужахна, темендай.
Кланзана заз шад хабар гуз
гъафтидин,

Зун начальник хъанва чулав
нафтадин.

Зенгинин ван атлуз-атлуз акъатна,
Рикъл алай секинвал зи алатна.
- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?

И вахтунда гузвай хабар вуч ятла?
- Ам зун язва, я муаллим,
Астрахан!

Акъваз садра, сад-садав фад
чун рагъан!

Кламай къван ваз ракъйда
за инай газ,

Ви багъишдай - къанивия
икъван чаз.

Зенгинин ван шукъульдаказ
акъатна,
Ацукъинавай зак зурзунвал акатна.

- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?
Хури-къвале, хъайи-тахъай
вуч ятла?

- Ам зун язва, я муаллим,
Махачъкала!

Фад гъерекат, вуна заз ви сес къала!
Ваз чухсагъул, заз тарс гана,
рехъ къалай,

Закай хъанва чехи дуухтур
гъа къалай.

Зенгинин ван милидаказ акъатна,
Телефондих зирекдаказ агатна!
- Алло! Алло! Зенг авурди
вуж ятла?

Куб рахунин себеб лагъ заз, вуч ятла.
- Ам зун язва, я муаллим,
меркездай!

Вун тақурла, рикъл жезва зи екез дар.

Ваз чухсагъул, заз тербия гайдай,

Акъул гана, зун и рекъель гъайдай.

Вар гатадай хътин са ван акъатна,
Ацукъинавай зун къавчел
фад акъалтна.

Акъваз! Акъваз! Рак гатадай
вуж ятла?

Заз аквазвай къвалахар лагъ
вуч ятла.

- Ам чун язва, я муаллим,
чи Къазмаяр!

Ахъяга рак, атанва ви “Алмаяр”!
Са къаб ацай гъанва ваз къе
хурмаяр,

Нез кланзана чаз вахъ галаз
дулмаяр.

- Яваш-яваш! Рак ахъягъиз
гъазур я!

Ахпа къвале гъатайди лап са зур я.

Зи шадвал къаз тежез,
зун гъакъ амукъна.

Накъвар къевзай вилер
михъиз ацукъна.

- Яраб икъван зун клан хъунух
квевай я?

Зи балаяр! Вири баҳтар
квевай я..

Мичи йифиз чирагъ я зун къу
гъиле,
Хар къвайитла, таж жеда диде
къилел.

Я Рабби, гъич гъелек туш Ваз
ялавариз:

“Дулья ацай баҳтар хъурай
балайриз”.

Веледдин таал садазни тахъуй
къисмет,

Абурулай жагъидач багъа девлет.

Сабина МАМЕТОВА

Тамара

Къе чи хурурьз са иер руш хтана,
Яргъа авай са гъузел къуш хтана.
Ийкъар-йифер, хур къачуна эквери,
Майданар гуз мелериизи
мехъериз,

Къе чи хурурьз са иер руш хтана.

Тамуз фида, бубуяр гъиз чи хурурьз,
Чи, Кирририн, ачух рикъл
шад ийиз.

Маниралди, къульералди
шад хурам,

Чи жегъилрин къачик майдан
жеда рам,

Къе чи хурурьз са иер руш хтана.

Тамара я лугъуз, чаз тівар -
ван хъана,
Гъар хизандиз акуна, ам клан хъана,
Рикъл ацукъна а таватдал къуншидин,

Вил ацукъна а таватдал лезгидин,-

Къе чи хурурьз са иер руш хтана...

Щегъ тукъуна

Цегъ тукъуна къуншиди,
Як апайна вириз.

Хъана и кар михъиди,

Къунач затлни кирида.

Гъар кълус якъун ширина яз,

Туна халкъди гъалалдиз.

</

Дин

Дульяда машгъур хъайи мусурман алимар

"Исламдин гъакъикъат" ктабдай

Дульядин илим виллик тухунин барадай мусурманрин алимирин квалахри лап чехи, метлебу роль къугъвана. Месела, Абу Али ибн Синадин "Аль-Къанун" тъвар алай ктаб неинки мусурман жемиятда, гъакъ Европадани медицинадин бине яз гъисаба къзвай. Лап хъсан субутвал ам я хъи, 600-йисан вахтунда а табдай Европадин университетра студентриз тарсар гузтай.

Абу Бакар Мугъаммад ар-Рази (864-925) - сифте сеферда яз ада цегъер ва къиздирма (лихорадка) хътина азарар ачухна ва абурун лишанрикай малумарна.

Мугъаммад бин Гъамзат (Ахшамсуддин - 1389-1459) - ада микробар ачухна.

Камбур Васим (1761-йисуз къена) - ам верем (чакутка) азардин микроб ачухай как я.

Ибрағим Жассар (1009-йисуз къена) - ада гъеле агъзур яис идалай вилик жузам (проказа) азардик начагъ хъунинг себебар къалурна ва адакай сагъардай къайдайрикай лагъана.

Ибн аль-Хатим (1313-1374) - ада ваба (холера) азардиз садакай-масадак акатдай тегъер авайди илимдин рекъелди ачухна.

Амма ибн Али аль-Мосули - ада гъеле къуд асир идалай вилик, вил операция иидайд, анжак вичиз малум хирургиядин, къайда ишлемишнай.

Али ибн Аббас (994-йисуз къена) - ада рак операця ануна. Ада кхъенвай "Китаб аль-Малики" тъвар алай медицинадин энциклопедия къенин юкузни вожиблуди я. Сифтеъан азархана 707-йисуз Омейядрин тухумдай тир Валид ибн Абдулмалик халиф тир вахтунда арадал гъянтай.

Мусурманрин алимар математикадин рекъияни чехи дережайрив агақъинава. Абурун агалъунри алай аямдин Европадин алимарни гъйранаразва. Европадин машгъур алим Жак Рислер къейдна: "Чун квачел ахъвалдар хъувунин карда математикадин муаллимар мусурманар тир".

Мугъаммад ибн Муса аль-Хорезми (780-850) - ам алгебрадин бине эцигай кас я. Ада сифте сеферда яз нуль рекъем ишлемишна. Мусадин хва Мугъаммада алгебрадай "Аль-Эабр ва аль-Мугъабиле" тъвар алай сифте ктаб кхъена. Ктабдин тъварцлин "Аль-Жабр" лугъудай гафуникай, Рагъакъидай патан алими, чипин чалал сивяй акъудзавай тегъерда а гаф дегишарна ва азас "Алгебра" лугъуз хъана.

Беттани (858-929) - ада тригонометриядин бинеяр эцигна.

Мугъаммад ибн Мугъаммад аль-Бузжани (940-998) - ада тригонометрияда тангенс, котанганс ва косинус манаяр тунан.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Агалъунрин кукъушрихъ

Чи миллетдин лайихуу векилкай малуматар раижунин кар чна давамарзава. Нубатдин куъръ ихтилат РФ-дин сергъятра жегъил алимирин жергеда авай **Эльхан Гъажиханович ОСМАНОВАЙ** физва. Ам медицинадин илимрин доктор, Москвадин И.М.Сеченован тъварунихъ галай гъукуматдин сад лагъай университетдин факультетский хирургиядин 2-нумрадин кафедрадин профессор, Россиядин хирургрин обществодин член я.

Эльхан Османов Бакуда дидедиз хъана. Мектеб күтаягъидалай куулухъ ам Азербайжандин медицинадин госуниверситетдик экечина в 1998-йисуз анаг агалъунради күтаягъана. Гъульюнлай хирургиядин рекъяй Бакуда интернатурада чирвилер артухарна.

1999-йисалай Эльхан Гъажиханович Россияда яшамиш жезва. Сифтедай къве йисуз И.М. Сеченован тъварунихъ галай MMA-да хирургвилан пешедин рекъяй чирвилер мяյкемарна. И вуздин хирургиядин кафедрадин профессор А.М.Шулукодин рөйбөрвилек кваз ада гаф зегъмет чулуна. Клиника-

дин ординатордин куулугъидилай квалахдив эгечай Эльхан Османовакай кафедрадин профессор хъана, исядта ада ина зегъмет чулуваз саки къад ийс я.

Илимдин дережайрикай рахитла, 2002-йисуз ада медицина-дин илимрин кандидатвилин ва 2009-йисуз докторвилин диссертацияр хвена. Исядта чи ватанэгълиди преподавателвилин квалахдихъ галаз сад хъиз, клиникадинни илимдин рекъени зегъмет чулуваза. Икк, адан къелемдикай 150 илимдин макъалаяр хкатнава, ада

цийи жуъредин пуд заты арадал гъянва. Э.Османова мукъвал-мукъвал симпозиумра, илимдин конференцияра иштиракзва.

Жегъил алимди къейдздавайвал, агалъунрин кукъушар мультъльгъарун патал зегъметдал рикл хъана гъар юкъуз жуван пешекарвал вини дережадиз акъудиз алахъна къанда.

- Чи халкъдин векилри илимдин, медениятдин, бизнесдин, гъукуматдин къуруулушрин жуъреба-жуъре хилера лайихуу чакъяр къунва. Абдусалам Гъульсейнован, Сулайман Керимован, Салман Бабаеван, Эльхан Сулейманован ва масабурун тъварин къун бен жезва, - лугъузва Э.Османова.

Чи ватанэгъли бажаргъуль, зегъметдал рикл алай пешекар я. Идан гъакъиндай адакай Интернетдин сайтда бязибуру къизизвай хуш келимайрини шагъивалзава. Адан къилив къумек герек яз фей-ибуру къейдздавайвал, Эльхан Гъажиханович гаф дикъетту, лайихуу, савадлу, къизилдин гъилерини пешекар я.

Къуй адахъ мадни еке агалъунтар хурай!

хъуз къумек гузва. Тапасрал алай хчи къармахрин къумекданди чурчул регъятдаказ тарарап къекъведа. Игуанадин беден хъурушу къевнава.

И чурчулди бязи цукъвер, тарарап пешер, цурукъер ва чими чакъирин нахататрин емишар незва.

Азадвиле авайла, и гъйванар 8-йисуз къван яшамиш жезва. Къулайвилер авай чакда хвейитла, ам къад ийсалайни гаф яшамиш хъун мумкин я. Мексикадин са бязи чакъира игуанадин як тъуниз ишлемиш зава.

Квездидани?

Игуана (чурчул)

Гъйванарин алемда жуъреба-жуъре чурчуларни яшамиш жезва. Гужлу рангаралди безетмиш хънвай чурчулрикай сад игуана я. Адад идетдин ва я къацу игуана лугъузва. И гъйван Юкъван ва Къиблепатан Америкада гъалтда. Адан яргъивиле са метрни зур ва адалайни гаф хъун мумкин я. Чехи хънвай игуанадин заланвал 7 килограммдилай тимил жеда.

Къати рангар ва секин хесет себеб яз идетдин игуанайр квалин гъйванар хъиз хъуз вай душшушарни ава. Азадвиле авайла, адет яз, и гъйван ийкъян вахтунда тарарап акун мумкин я. Яшамиш жезвой чакдайлай ва яшдилай аслу яз, чурчулдин ранг жуъреба-жуъре жеда. Абур къацубурни, экъу вилибурни, чулавбурни, ярубурни, туркъбурни, вилибурни, гъатта билбильжеребурни хъун мумкин я. Игуанадин далудийни тумунилай жъя фенва, ада чурчул душманрикай хъузва. Тумуни ада сирнав ийиз ва душманрикай

Дульяда

Ихтияр гудач

Украинадин къецепатан краин министр Павел Климкина къвед лагъайди яз Россиядин гражданвал къачузвайбуруз талукъ яз уголовный жавабдарвал кардик кутун мумкин я. Идан гъакъиндай министри "UA: Харків" телеканалда малумарна.

"Зун чи улкведиз аксивалзай Россиядин ватандашвал чинеба къачузвай украинвийриз талукъ месэладиз килигиз гъазур я. За фикирзайвал, им веревирд авуна къани ва вичих метлеб авай месэла я. Къвед лагъайди яз Россиядин ватандашвал къачунин къанундиз за къевелай аксивал ийизва", - лагъана П.Климкина.

Идах галаз сад хъиз, Климкина къейд авуравал, Россия квачиз, мукъуль къевеирин ватандашвал къачуртла, украинвийриз жада гудач.

14-августдиз Верховный Рададин депутат Ю.Березади малумарний хъи, чилюкъ Россиядин паспорт авайди чунынхазав касрихъ галаз маҳсус къулгугъури квалахунин ва ахтармишунрин нетижада ахътин касар Украинадин ватандашвиликай мағърумун гөрек я.

Еке мажибар авай шегъерар

Россияда виридалайни еке мажибар Москвада, Салехардда, Сургутда, Ханты-Мансийска да ва Южно-Сахалинска къачузва. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Рейтингда сад лагъай чадал Южно-Сахалинск ала. Ана юкъван мажибин къадар 81700 манатдиз барабар я. Рейтинг түркъурайбуру юкъван мажиби адетдин продуктрин, шайэрин къиметрин къадарар сад-садав гекъигайла гъихътин гъал арадал къевзватла, гъа месэладиз фикир ганва.

Къвед лагъай чадал Салехард, гъульъунал Сургут ва Ханты-Мансийск ала. Рейтингда Москва вад лагъай чадал хъанва.

Къейд ийин, ахтармишунар виш шегъердиз талукъ яз къиле тухвана. Эхиримжи чка Шахты шегъердий къунна. Шахты шегъердилай гъйри, лап гъвечи мажибар авай шегъерринг арада, чешмеди къизвайвал, Севастополь, Черкесск, Махачкъала ва Нальчик гъатна.

Севастополда ихтиин нетижада арадал атун ана шайэрин къиметар винизбур хуунхъ галаз алақъалу ийизва.

Лукашенкодин фикир

Белоруссиядин президент Александр Лукашенкоди Брестский областдин военный реекъяй вердишивилер къачдай полигондиз фейила малумарна хъи, эгер дяве арадал атайлла, республикадин вири агъалияя яракъдади тъминара. Идакай "lenta.ru" чешмеди хабар гузва.

"За зарафат квачиз лагъанай хъи, эгер чаз яракъар (автоматар, тапанчияр, пулеметар ва абураз гөрек женинин сүрсэтар) бес къадарда аваз хъайитла, Аллагъади яргъазрай, дяве къарагъайтла, чна гъар са хизандив яракъар вугуда. Аялар саламат чакдиз акъудна, чна вирида санал ватандин сергъятар хъуда", - лагъана Белоруссиядин рөйбөрди.

Ада алава хъувурвал, къульзубуру, гъатта дишегълийрини: ирид миллион инсанди, чеб ва улкве хуын патал ирид миллион яракъ къачдура.

Лукашенкоди къейднавайвал, Белоруссиядихъ галаз дяве ийиз кълан хъайбуруз еке зарар гунин карда виже къедай хътина оборонадин яракъар чарасуз я. Ихтилат 300-500 километрдин яргъаз къакъатнавай чакъяр ягъиз жедай ракетайрикай физва. Абурни, Лукашенкоди малумараивал, Белоруссиядихъ авазва.

Къифери түнна

Германиядин Штутгарт шегъердин ктабханада авай надир ктабрикай мукъужд агъзур ктаб гъамбардин къифери түнна. Идакай "DW" чешмеди хабар гузва.

Ктабханадин векилри ихтилатзавайвал, ийсан сифте къилери-лай агъзур ктаб, гъа жергедай яз аллатай асирада чапнавайбурни, гишин гъамбардин къифери жакъвалай авуна, тергна. Къейдздавайвал, 1970-1980-йисара чапдай акътнавай илимдин ктабар, экономикадиз, юриспруденциядиз ва социологиядиз талукъ илимдин квалахар терг хъана. Санлай къачурла, къифери гъужум авунин нетижада 200 агъзур евродин зиян хънва.

Эрекъдин къимет хаж жеда

РФ-дин финансирин министерстводи гъазурнавай къарддин проектдин бинедаллаз, Россиядин сергъятра кура-кура маса гудай эрекъдин къимет (МРЦ) 205 манатдилай 215 манатдал къван хажжиз къанузава. Къалурнавай къиметдин къадар эрекъдин зур литрдиз талукъ я.

Идалайни гъйри, ведомстводи гъисабзавайвал, конъяк кура-кура маса гунин къиметни 371 манатдилай 388 манатдал (0,5 литр) къван хаж жеда.

20-августдилай Россияда 40 градусдин түннавал авай эрекъдин кура-кура маса гунин къимет хаж жеда.

Чин гъазурайди - Куругъали ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 15 октября

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультифильм «Годекан»
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурмана с Нардой»
09.25 X/f «Княжна Эмри»
11.25 «Мой театр»
12.05 «Парламентский вестник»
12.30, 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Человек и право»
14.10 «Преступление и на казание»
14.50 X/f «Свадьба»
16.55 X/f «В добный час»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкалы

- 20.20 «Дагестан туристический»
20.45 «История Дагестана в лицах» Хасайхан Уцимев
21.40 «Учимся побеждать»
22.00, 02.25 «Искусство в традициях народов Дагестана. Кубачи»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкалы
23.20 «Любальная сеть»
23.45 Д/с «Все грани безумия»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
02.40 X/f «Янки Дудл Денди»
04.40 Передача на табасаранском языке «Мил»
05.15 X/f «В добный час»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Сегодня 15 октября. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.45 Т/с «Светлана». (16+).
22.45 Большая игра. (12+).
23.45 Познер. (16+).
0.40 Вечерний Ургант. (16+).
1.20 На самом деле. (16+).
2.20 Мужское/Женское.
3.00 Новости.
3.05 Мужское/Женское.
3.20 Модный приговор.
4.15 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

- 11:40, 14.40, 17.40, 20.45 **Местное время. Вести-Дагестан**
17:25 Док-фильм «Мой край родной»
17.35 Соревнования по легкой атлетике на Кубок Главы республики. Репортаж 17.55 5-й международный фестиваль русских театров
18.15 Акценты.
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.40 Судьба человека.
12.50 60 минут. (12+).
14.40 Т/с «Морозова». (12+).
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Ласточка». (12+).
23.45 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.25 Т/с «Ледников». (16+).

НТВ

- 5.00 Т/с «Русский дубль». 6.00 Деловое утро НТВ.
8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00, 13.00 Сегодня.
10.20 Мальцева. (12+).
11.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.15 ДНК. (16+).
18.15 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.00 Т/с «Скорая помощь».
23.00 Т/с «Четвертая смена». (16+).
0.00 Сегодня.
0.10 Поздняков. (16+).
0.25 Т/с «Свидетели». (16+).
1.25 Место встречи. (16+).
3.20 Поефем, поедим!
4.10 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся! (16+).
10.55 Тест на отцовство. (16+).
11.55 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Я тебя никому не отдам». (16+).
22.45 Т/с «Женский доктор». (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Раненое сердце». (Украина). (16+).
0.25 События. 25-й час.
0.30 Хроники московского быта.
4.05 Д/с «Мама, я русского люблю». (16+).
6.00 Джейми у себя дома.

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.00 X/f «Выстрел в тумане»
9.45 Д/ф «Николай и Лилия Гриценко. Отверженные звезды». (12+).
10.55 Городское собрание.
11.30 События.
11.50 Детектив «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. Юрий Кузнецков. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
17.00 Естественный отбор.
17.50 Детектив «Ждите неожиданного», 1 и 2 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Страна доброй наejды. (16+).
23.05 Знак качества. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Хроники московского быта.
1.25 Д/ф «Убийство, оплаченное нефтью». (12+).

ЗВЕЗДА

- 6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/ф «Звездный отряд».
8.35 X/f «Я объявляю вам войну». (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 X/f «Я объявляю вам войну». (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 X/f «Я объявляю вам войну». (16+).
10.50 X/f «Без права на ошибку». (12+).
13.00 Новости дня.
13.25 Т/с «Ангелы войны».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Ангелы войны».
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Советские группы войск. Миссия в Европе».
19.35 Скрытые угрозы». Фашизм. Новая версия
20.20 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.10 Специальный репортаж
21.35 Открытый эфир. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Между тем. (12+).
23.45 Д/с «Оружие Первой мировой войны».

вторник, 16 октября

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильм
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурмана с Нардой»
09.25 X/f «Дузель под солнцем»
12.05 «Искусство в традициях народов Дагестана. Кубачи»
12.55 «Дагестан туристический»
13.15 «Учимся побеждать»
13.35 «История Дагестана в лицах» Хасайхан Уцимев
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/f «В квадрате 45»

- 16.55 X/f «Донская по вест»
18.45 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
21.55 Проект «Поколение». Магомед Гусейнов
22.45 Большая игра. (12+).
23.45 Д/с «Все грани безумия»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
02.25 Проект «Поколение». Магомед Гусейнов
02.55 X/f «Семь холмов Рима»
04.40 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Сегодня 16 октября. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.45 Т/с «Светлана». (16+).
22.45 Большая игра. (12+).
23.45 Вечерний Ургант. (16+).
0.20 На самом деле. (16+).
1.20 Мужское/Женское.
2.10 Модный приговор.
3.00 Новости.
3.05 Модный приговор.
3.20 Давай поженимся! (16+).
4.10 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

- 09:00 «Очар» (на кумыкском языке)
11:40, 14.40, 17.40, 20.45 **Местное время. Вести-Дагестан**
17:25 Док-фильм «10 минут в Дагестане»
17.35 Республика
17.55 «Я прозы не читал совсем». Р.Гамзатов
18.15 Молочная отрасль. (Бабаюртовский район)
18.25 Время покажет. (16+).
19.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.40 Судьба человека.
12.50 60 минут. (12+).
14.40 Т/с «Морозова». (12+).
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Ласточка». (12+).
23.45 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.25 Т/с «Ледников». (16+).

НТВ

- 5.00 Т/с «Русский дубль». 6.00 Деловое утро НТВ.
8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Мальцева. (12+).
11.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.15 ДНК. (16+).
18.15 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.00 Т/с «Скорая помощь».
23.00 Т/с «Четвертая смена». (16+).
0.00 Сегодня.
0.10 Т/с «Свидетели». (16+).
1.10 Место встречи. (16+).
3.05 Еда живая и мертвая.
4.05 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.35 Давай разведемся! (16+).
10.35 Тест на отцовство. (16+).
11.35 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.05 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «В полночь на пристани». (16+).
22.40 Т/с «Женский доктор». (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Рябины грозья алье». (Россия - Украина). (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Советские мafии. Гроб с петрушкой. (16+).
1.25 Обложка Большой красота

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.05 Доктор И... (16+).
8.35 X/f «Неоконченная повесть».
10.35 Д/ф «Короли эпизода. Эраст Гарин». (12+).
11.30 События.
11.50 Детектив «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. Светлана Колпакова. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
17.00 Естественный отбор.
17.50 Детектив «Ждите неожиданного», 3 и 4 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Убийца сила. (16+).
23.05 Прощание. Дмитрий Марьянов. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Мелодрама «Рябины грозья алье». (Россия - Украина). (16+).
1.25 Обложка Большой красота

ЗВЕЗДА

- 6.00 Сегодня утром.
8.00 Политический детектив.
8.25, 9.15 Т/с «Отрыв». (16+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
10.05, 12.05 Т/с «Отрыв».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Отрыв». (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Отрыв». (16+).
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Советские группы войск. Миссия в Европе».
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. Николай Каманин.
20.20 Улика из прошлого».
21.10 Специальный репортаж. (12+).
21.35 Открытый эфир. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Между тем. (12+).
23.45 Д/с «Оружие Первой мировой войны».
0.35 X/f «Трое вышли из леса». (12+).
2.30 X/f «Зеркало для героя».
5.05 Д/ф «Прекрасный полк. София».

среда, 17 октября

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильм
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурмана с Нардой»
09.25 X/f «Дузель под солнцем»
11.50 Проект «Поколение». Магомед Гусейнов
12.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
14.05 «Подробности»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/f «Из-за чести»
16.55 X/f «Жаворонок»
18.45 Передача на даргинском языке
19.30 Время новостей Дагестана

- 20.00 Время новостей Махачкалы
20.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
20.45 «Здоровье» в прямом эфире
21.45 «Столичный эрудит»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Врем

ПЯТНИЦА, 19 ОКТЯБРЯ**РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»
07.00-08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Венесуэла глазами гуарани с Нардой»
09.20 X/f «Приходите завтра»
11.30 «Пятничная проповедь»
12.00 «Галерея искусств»
12.50 «Астронавт»
13.25 «Память поколений»
 Юсуп Акаев
14.05 Д/ф «Ахтынская крепость»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/f «Катя-Катюша»
16.55 «За скобками»
- 17.00** X/f «Мужчины»
18.30 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45, 20.00 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «За скобками»
20.25 «Подробности»
20.50 «На виду. Спорт»
21.30 «Профессионал»
21.50 Д/ф «Нюгди – маленький Иерусалим»
22.30 «За скобками»
23.25 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с Воскрешая мертвых
02.25 Д/ф «Нюгди – маленький Иерусалим»
02.50 X/f «Бонни и Клайд»
04.45 Передача на кумыкском языке
05.20 «Профессионал»

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Сегодня 19 октября. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 Человек и закон. (16+).
19.55 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время.
21.30 Голос. Перезагрузка.
23.30 Вечерний Ургант.
0.25 Навсегда отстегните ремни. (16+).
2.05 На самом деле. (16+).
3.05 Модный приговор.
4.00 Мужское/Женское. (16+).
4.50 Давай поженимся! (16+).

РОССИЯ 1

- 11:40, 14.40, 17.40, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан
17:25 Мир Вашему дому
17.45 Дагестан спортивный
18.05 Док. фильм «Каспийская полиция»
5.00 Утро России.
9.00, 11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.40 Судьба человека.
12.50 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
14.40 Т/с «Морозова». (12+).
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Ласточка». (12+).
1.40 Новая волна. Тимати и Крид.
3.30 X/f «С приветом, Коизнастра». (12+).
4.50 Давай поженимся! (16+).

НТВ

- 4.55** Т/с «Русский дубль».
6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.10 ДНК. (16+).
18.10 Жди меня. (12+).
19.00 Сегодня.
19.35 ЧП. Расследование.
20.00 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.00 Т/с «Скорая помощь».
23.00 Т/с «Четвертая смена». (16+).
0.05 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.40 Мы и наука. Наука и мы.
1.40 Место встречи. (16+).
3.30 Джейми у себя дома.
4.05 Т/с «Москва. Три вокзала».

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Д/ф «Понять. Просить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.35 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.40 Мелодрама «Уравнение любви». (16+).
17.40 Дневник счастливой мамы. (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Женщина-на-зима». (16+).
22.45 Т/с «Женский доктор». (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Все счастье». (16+).
4.30 Д/с «Мама, я русского люблю». (16+).
5.30 Джейми у себя дома.
4.05 Смех с доставкой на дом

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00** Настроение.
8.05 X/f «Евдокия».
10.15 Детектив «Этим пыльным летом». (12+).
11.30 События.
11.50 Детектив «Этим пыльным летом». (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Д/ф «Последняя передача. Трагедии звезд голубого экрана». (12+).
16.00 Детектив «Сумка инкассатора». (12+).
17.50 Детектив «Двое».
19.40 События.
20.05 Детектив «Котов обижать не рекомендуется»
22.00 В центре событий.
23.10 Приют комедиантов.
1.05 Д/ф «Леонид Филатов. Высший пилотаж».
1.55 X/f «Не поспать ли нам... гонец?» (12+).
3.55 Петровка, 38. (16+).
4.10 10 самых... Оборванные звезды. (16+).
4.40 Смех с доставкой на дом

ЗВЕЗДА

- 6.00** Специальный репортаж.
6.35 X/f «Доживаем до по-недельника».
9.00, 13.00 Новости дня.
9.15 Д/ф «Бессмертный полк. Слово о фронтовых операторах». (12+).
10.00 Военные новости.
10.05 Д/ф «Бессмертный полк. Слово о фронтовых операторах». (12+).
11.00 Т/с «Противостояние».
13.15 Т/с «Противостояние».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Противостояние».
15.10 Т/с «Противостояние».
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с «Противостояние».
20.00 X/f «Приказ: огонь не открывать». (12+).
21.55 X/f «Приказ: перейти границу». (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 X/f «Приказ: перейти границу». (12+).
0.05 X/f «Одиночное плавание». (12+).

суббота, 20 октября**РГВК**

- 07.00, 08.30, 16.30** Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Мультифильмы
08.55 X/f «Прощайте, голуби!»
10.35 «Профессионал»
10.55 Д/ф «Нюгди – маленький Иерусалим»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Мультифильм
12.05 «Галерея вкусов»
12.45 «Подробности»
13.10 «На виду. Спорт»
13.50 Концерт джазовой музыки.
15.40 «Театр поэзии»
16.50 «Дежурная часть»
17.00 Дагестанское кино. Д/ф «Горянка»
18.15 «Линец»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
- 19.30, 22.30, 30.00, 30.30** Время новостей Дагестана
19.50 «Дежурная часть»
20.00 «Парламентский вестник»
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Первая студия»
21.40 «Полифония»
22.55 X/f «Ключи от неба»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 X/f «Соломенные псы»
03.55 «Полифония»
04.40 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
05.15 «Дежурная часть»
05.25 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»

ПЕРВЫЙ

- 6.00** Новости.
6.10 Т/с «Норвег». (12+).
7.50 Играй, гармонь любимиая!
8.40 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Светлана Аллилуева. Сломанная судьба.
11.10 Теория заговора. (16+).
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.25 Но 10 лет молже.
14.15 В наше время. (12+).
16.30 Кто хочет стать миллионером?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Эксклюзив с Д. Борисовым.
19.45 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Вечер с 100-летием со дня рождения А. Галича.
1.00 X/f «Субуро». (18+).
3.25 Модный приговор.
4.15 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

- 5.00** Утро России. Суббота.
6.00 Звезды сошлися. (16+).
8.40 Местное время. Суббота. (12+).
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Далекие близкие с Б. Корчевниковым. (12+).
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.25 Но 10 лет молже.
14.15 В наше время. (12+).
16.30 Кто хочет стать миллионером?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Эксклюзив с Д. Борисовым.
19.45 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Вечер с 100-летием со дня рождения А. Галича.
1.00 X/f «Субуро». (18+).
3.25 Модный приговор.
4.15 Т/с «Личное дело». (16+).
4.15 Джейми у себя дома.

НТВ

- 5.00** Квартирный вопрос.
6.00 Звезды сошлися. (16+).
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с А. Зиминой.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.05 Еда живая и мертвоя.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
14.00 Крупная история. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. В. Рыбин и Н. Сенчукова. (16+).
19.00 Центральное телевидение.
21.00 Т/с «Пес». (16+).
22.00 Вести в субботу.
23.00 X/f «Нарисованное счастье». (12+).
1.00 X/f «Самое главное». (12+).
3.10 Т/с «Личное дело». (16+).
4.00 Т/с «Москва. Три вокзала».

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.00 Мелодрама «Девочка». (16+).
9.55 Гравоставная энциклопедия.
10.25 Выходные на колесах.
9.00 X/f «Женщина с пилиями». (12+).
10.30 Не факт!
11.00 Улика из прошлого.
11.50 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
12.35 Специальный репортаж. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Секретная папка».
14.00 Десять фотографий. Анатолий Сагалевич.
14.50 Специальный репортаж. (12+).
15.50 Т/с «Сержант милиции».
18.00 Новости дня.
18.10 Задело!
18.25 Т/с «Сержант милиции».
20.25 X/f «Пламя». (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 X/f «Пламя». (12+).
0.05 X/f «Ночной патруль». (12+).
2.00 X/f «Контрудар». (12+).

ТВ-ЦЕНТР

- 5.30** Марш-бросок. (12+).
6.00 АБВГДейка.
6.30 X/f «Огонь, вода и... медные трубы».
7.55 Гравоставная энциклопедия.
8.25 Выходные на колесах.
9.00 X/f «Женщина с пилиями». (12+).
10.30 Не факт!
11.00 Улика из прошлого.
11.50 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
12.35 Специальный репортаж. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Секретная папка».
14.00 Десять фотографий. Анат

Лезги театрдин цийи сезон

Эминат ЗАГЬИРБЕГОВА,
театрдин литературадинни драмадин отделдин заведующий

Лезгийрин Стран Сулейманан тваруних галай госмуздрамтеатрдин колективди хъсан адетар исятахи давамарзана. Гъамиша хъиз, сентябрдин вацра театрди зулун цийи сезон ахъайна.

Адан репертуарда гъар жууре-дин: гъам чи классикрин, гъам къе-цепатан улквейрин драматургин ва, гъелбетда, алай аямдин автор-рин пъесайрин бинедаллаз тулькурнавай лап хъсан тамашаяр ава. Амма Дагъустандин халкъдин артист, театрдин къилин режиссёр Мирзабег Мирзабегова цийи сезон цийи "Сефил жемир, Мадина" тамаша къалурналди ахъаюн къети-на. Театрдин колективдиз къилин режиссёрдин меслят хъсан акуна.

Ингье, тамашачийрив ацанвой чехи залдин сэгнэдл театрдин директор Динара Эминова экъечи-на. Сифте хайи колективдиз, ахпа вири жемятдиз цийи сезон муба-ракайдалай къулухъ ада лагъана: "Къе чун патал къетен югъ, сувар я лагъайтла жеда. Цийи сезон ачухун - им театрдин умъурда лап чехи, важибу вакъия я. Коллективда авай текрибу актёрин рэгъбер-виллик кваз, жегиль актёри йиса-лай-суз театрдин репертуар гъар жууредин тамашайралди девлет-лу ийизва. Театрдин къалах аква-акваз виллик физва, къилин режис-сёрдилай башламишна, актёри ва гъарса къуллугъчири гъакъисагъ-

вилди, пешедиз вафалувиледи зегьмет чугвазва. Эхиримжи йисара чи театрда алай аямдив къур гъам драмаяр, гъам къемедаяр сэгнеламишнава. Чна театрдин къалах яратмишнин реквай виллик фин патал Махачкъаладай ва маса республикайрин чипиз къетен бажарагъ авай пешекарзиз теклифа-за, абурун къумекни галаз тамашаяр эцигнава. Месела "Чулав дагъви" къемеда эцигай режиссёр Алисултан Батыров паталай атан-вайди тир. Идалайни гъейри, бажарагъу жегиль актёрап Москвадиз режиссёрвилин курсариз ракурзана. Месела, жегиль режиссёр Казбек Думаева келна хтайдалай къулухъ театрдин репертуардик къве-мах кутунва, - къейдна театрдин директорди ва цийи тамашадикай ракхана. "Сефил жемир, Мадина" - чи умъурдин драма я. Тамаша эцигай режиссёр Мирзабег Мирзабегова исятахи чи инсанрин арада

на йиф-югъ талъана дерзичивал авуна, къиль хуныз мажбур хъана.

Мадина Сафина - алай аямдин дишегълийрикай сад я. Вирида хъиз, адазни умъурдин шадвал, баҳтаварвал хастир. Амма жегиль руша йифиз масабуруз перемар цваз, юкъуз азарлу дидедин гъал чиз, адан шикаятар эхи ийиз, вири четинвилериз дурум гана. Инсанар къандай, абурун язух къведай, гъурмет ийидай, дуствал худай Мадина вичин дуст руш Хамидадин пехилвилел, къунши Ания халадин туынвилел, чехи стиха Исақъан на-гъакъанвилел ва къани Мирзенураннын гъянатвилел гзаф нарази тир.

Гъикъван умъурда чурувилер гъалтнатлани, рикл алай диде кеч-мийш хъанатлани, Мадинади вилелай нагъв ракъурнач. Амма, ви-чихъ авай са руш, Талия вахтсуз къакъатуниди, адаз дуныя мичи, вилерин экв зайдиф хъана. Ятланы камаллуп, сабурлу дишегълиди ви-чин дузвал, инсанвал квадарнач. Умъурдин четинвилериз дурум гана, къиль агъуз тавуна, утквем-виледи яшамиш хъана. Мадинади вирибуруз сабур гузтай, инсанар дузырекъел хизвай.

Хамидадини Анияди, умъурдин юлдаш Мирзенурания Мадинади-вай тахсиррилай гъиль къачун тла-лабна. Умъурда вилелай нагъв ракъур тавур, вич милаймвилин, зерифвилин, рэгъимлувилин, язух-вилин чешне хъайи Мадина, эхирни, шехъна... Ибур шадвилин накъвар тир! Вич тек туширди, вичи ви-чин инсанвал квадар тавурди гъисна, вилер шадвилин накъварив ацана, амма умъур са чкадал акъвазнавач, ам давам жезва, ви-лиди физва...

Тамашада Дагъустандин ла-лихлу артистар, Руслан Пирвердиева - Мирзенурания Мадинади-вай тахсиррилай гъиль къачун тла-лабна. Умъурда вилелай нагъв ракъур тавур, вич милаймвилин, зерифвилин, рэгъимлувилин, язух-вилин чешне хъайи Мадина, эхирни, шехъна... Ибур шадвилин накъвар тир! Вич тек туширди, вичи ви-чин инсанвал квадар тавурди гъисна, вилер шадвилин накъварив ацана, амма умъур са чкадал акъвазнавач, ам давам жезва, ви-лиди физва...

Тамашада Дагъустандин ла-лихлу артистар, Руслан Пирвердиева - Мирзенурания Мадинади-вай тахсиррилай гъиль къачун тла-лабна. Умъурда вилелай нагъв ракъур тавур, вич милаймвилин, зерифвилин, рэгъимлувилин, язух-вилин чешне хъайи Мадина, эхирни, шехъна... Ибур шадвилин накъвар тир! Вич тек туширди, вичи ви-чин инсанвал квадар тавурди гъисна, вилер шадвилин накъварив ацана, амма умъур са чкадал акъвазнавач, ам давам жезва, ви-лиди физва...

Тамашада Дагъустандин ла-лихлу артистар, Руслан Пирвердиева - Мирзенурания Мадинади-вай тахсиррилай гъиль къачун тла-лабна. Умъурда вилелай нагъв ракъур тавур, вич милаймвилин, зерифвилин, рэгъимлувилин, язух-вилин чешне хъайи Мадина, эхирни, шехъна... Ибур шадвилин накъвар тир! Вич тек туширди, вичи ви-чин инсанвал квадар тавурди гъисна, вилер шадвилин накъварив ацана, амма умъур са чкадал акъвазнавач, ам давам жезва, ви-лиди физва...

Тамашачияр рази хъана

ЧИ МУХБИР

Кеферпатан Кавказдин регионрин, Чулав ва Каспий гъульерин къерехра авай, мукъватал ва яргъалтир къецепатан улквейрин урус театртин международный 5-фестивалдин нетижайриз талукъяз Махачкъалада Урус драмтеатрдин художественный рэгъбер Скандарбек Тулпаров, театртин международный "MOST" фестивалдин художественный рэгъбер Нина Мазур, РФ-дин культурадин лайхлу работник Николай Жегин, Россияядин писателин Союздин член Александр Мяченков ва масабур журналистихъ галаз гъурьушмиш хъана.

Нина Мазур фестиваль къиле фейи къайдадин, къалур тамашайрин тарифна. Къейдайвал, эксперти мукъавилер ва чаравилер тайнарзавачир, абуру тамашада къалурнин къайда, актёрин къалах ва театрдин искусстводин маса къуль-шульяр ахтар-мишавай.

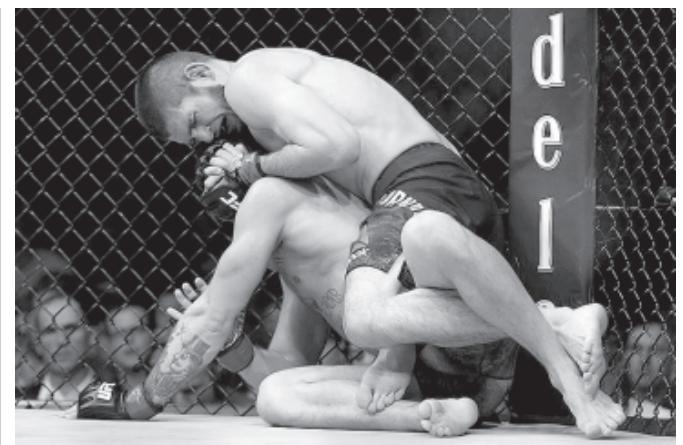
Инал рахай амай экспертины фестиваль лап вини дережада аваз къиле фейиди къейдна. Актёриз, театртин рэгъберриз къунши регионра чин къалахдин юлдашрин гъаларикай, агалкъунрикай чир хъана.

Театровед Гулизар Султановади къейдна, Дагъустанда - гзаф миллэтрин ва гзаф театртин Республика-да - урус театртин фестиваль дуьшушдай къиле физвач.

- Чаз чун, чи театрар масабурулай тимил аквазва. И фестиваль къиле тухуз тахъай са шумуд йисуз Дагъустандин ва маса Республика-рин театртин умъурда гзаф къар къиле фена. Сагърай фестивалдин тешкилатчияр, абуру театртин гъерекат кардик кухтуна.

Мугъманри журналистрин суалризи жавабар гана. Абуру къейдайвал, тамашачиярни рази хъана, улк-ведиз машгъур театртин лап хъсан тамашаяр хушви-лелди къабулна.

Малум хайивал, фестивалда Дагъустандин Урус театр виридалайни хъсанбурун жергеда ава.

Хабибан гъаливал

Дагъустанви Хабиб НУРМЕГЬАМЕДОВАННИ ирландви Конор МАКГРЕГОРАН бягъс къиле финикий раҳунар аваз гзаф вахт тир. Пагъливанри чинни мукъват-мукъват фикирар раижавай. Ирландвиди Хабиб, гъялла вири дагъустанвирик, мусурман-рик хъядай келимаярни лагъана. Турнирдилай виллик къиле фейи пресс-конференцияд, запланвал алцумарунин серенжем-дани Конора чи спортсмен пертзавай, ам къалриз акъудзавай. Амма Хабиба сабур, секинвал хвена, вахт атала рингдалдуван аквадайди лагъана.

7-октябрдиз гъеле экв ахъя тахъанмаз Дагъустандин шегъер-рин майданрап, кинотеатрин виллик, къилин күңейра Хабибан терефдарар къватл хъанай, чехи экранрилай турнирдин бягъсер къалуриз егечина. UFC 229 турнирдин кар алай ва вири дуныяди гъузетай бягъс сяддин мутьуждан зураз башламишна. Гъа сифте раундилай башламишна Хабиба къвачел акъвазна, къаник кутина, гъутар илигна, Конор кукъварна ва 4-раунда ам бамишарна, ирландвиди вич ахъаон тлаабана. Дагъустанвирик шадвилхъ къадар авачир. Күчейра къватл хъанай агъзуралди терефдар-рин виллик Хабибан буба, Америкадиз бягъсиниз килигиз фидай ихтияр тагай Абдулманап Нурмегъамедов экъечина, баянэр гана.

Къейд ийин, Конора ва адахъ галайбуру Хабиб авай автобус-дални гъужумнай, намусдик хъядай гафарни лагъанай. Вири и крат фикирар аваз Хабиба Конор кукъварайдалай къулухъ, залда авад адан са терефдардизни вегъена. Хабибан стиха ва мад къед рингдиз экъечайла Конора абурукай сад яна. Хабибан командаиди тир пудни гъакъиль акъвазнач, Конорал гъутар гъалчайдалай къулухъ абур полицияди куна. Рингдал хтай Хабиб, и крат себеб яз, чул гвачиз ва гъалиб хъанвайди малумар тавуна хъфена. Спортсменар хъфейдалай къулухъ, Хабиб гъалиб хъанвайди ва чул адав гумукъязавайди малумарна. Полицияди къурбурни, Конора вичи арза тийизавайди лагъайдалай къулухъ ахъя хъувана, амма гъульетар гъеле къутъя хъанвач. Конора вичиз Хабибахъ галаз къисас вахчудай бягъс тухуз къланзавайдакайни лагъана.

Хабиб Нурмегъамедов РФ-дин Президент Владимир Путин, Дагъустандин Кыл Владимир Васильев, дуныяди машгъур спортсменри, политикири, Россияядин бязи регионрин къилерири ва гзаф масабуру тебрикар авуна.

Чемпионвиллин твар, чул хвейи Хабиб Нурмегъамедов 8-октябрдиз ватандиз хтана. Ина ам чехи гъурметдивди къарши-ламишна. Терефдарихъ галаз Хабиб "Анжи-Арена" стадион-дал гъурьушмиш хъана.

Инал Хабибаз гъам Республика-дин рэгъберрин, гъам жергедин агъалийрин патай гзаф тебрикар авуна. Вирида азад садрани кумукъ тавуна бягъсер давамарун алхишина.

Мярекатда вахтуналди Дагъустан Республика-дин Гъукуматдин Председателдин 1-заместителдин везифаяр тамамарзавай Анатолий Къарибова, РД-дин спортдин ва физический культурадин министрдин везифаяр тамамарзавай Мегъамед Мегъамедова ва масабуру иштиракна.

Чемпионди вич иккя къаршиламишнай, бягъс къиле фейи вахтунда къучейра, паркара ва кинотеаттра къватл хъана, вичин тереф хуний сагърай лагъана.

Футбол

Россиядин Премьер-лигадин 10-турдин сергъятра аваз "Ахмат-Аренадал" "Анжини" "Ахмат" гъурьушмиш хъана. Къугъун 0:0 гъисабдадли акъалтна. Гила "Анжидин" киседа 10 очко ава ва турнирдин таблицада гъеле 12-чкадал ала.

19-октябрдиз "Анжи" Каспийсқада ЦСКА-дихъ галаз къугъвада.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печаткан вай информациядин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЫЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЫМЕДОВ
65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙЗИВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йисан 52 сеферда акътава
Газет алакъадан, информационный технологийрин вай массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав авунин рекъял Федеральный кылутъидин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди тукъуру хийизва.
Макъалайриз рецензия гузувач ва абур элкъиена вахкувач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов проспект, 1 "а". Печатони къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 16.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин къуче, б.

Тираж 7339

(Г) - Лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбүр я.

(Д) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Нумрадиз шиир

Комсомол

Нариман КЪАРИБОВ,
комсомолдин ветеран,
ВЛКСМ-дин ЦК-дин хейлин
наградайрин сагыб

Дайм акъвазна жегъилрин
ківенківе,
Анжак вилик фин къаст аваз
рикеле.

Юкъуз яз фяле, иифиз ийиз
кел

Илимдин никни цайи комсомол!

Душман терг ийиз на тухвай
женгер,

Элдин рикелай алатдан мегер.

"Вун вуж я?" лұпъуз,

жузурутла эгер:

Зунни жергейра хъайи
комсомол!

Вун чи Ватандин тарихдин пай я

Виш йис ятланы жегъилприз тай я.

Тұхұн тиийдай ялав яз -

цай яз,

Жувал баркалла гъайи
комсомол!

Икі тарифна къе за ви, комсомол!

Ван авуна

Ақылтай меслят я

Шагъабудин ШАБАТОВ

"Лезги газетдин" 2018-йисан 39-нумрадиз акътатай "Кламакучунрин магъледин күчче Кламакучунрин хұрурун тұварнұхъ яғын (ул. Кама-Кучун). Идалди хайи хұрурун тұварни квадардач, са касни бейкеф жедац. Ватандин Чехи дәвидин женгера иштиракнавай кламакучунвийрин тұварар кхъенвай къван (обелиск) Кламакучунрин магъле башламиш жезвай чадац алғыла, вири рази яз амукъда".

Лятталат атанва. Ада кхъизва: "Кламакучунрин магъледин күчче Кламакучунрин хұрурун тұварнұхъ яғын (ул. Кама-Кучун). Идалди хайи хұрурун тұварни квадардач, са касни бейкеф жедац. Ватандин Чехи дәвидин женгера иштиракнавай кламакучунвийрин тұварар кхъенвай къван (обелиск) Кламакучунрин магъле башламиш жезвай чадац алғыла, вири рази яз амукъда".

Сағърай "Лезги газетдин" коллективни чун қыар са кардикай хабардарзаявай. Кхъихъ, гъуырметлубур, "Лезги газет". Күн пашман жедац!

Ағвалиатар

Эдуард БАГЬИШЕВ,
Дагъустандин халқын ар-
тист

* * *
Гъульпүнні папа, баҳчадай
аялхиз вүж фида лұгъуз, гъуль-
жетарзава. Гъульпүн папаз лу-
гъузев:

- За ваз багъя шуба къачу-
нани?

- Къачуна.

- Хъультуын сапогар ба-
гъинани?

- Багъишина.

- Гъакъл хъайила, жув алад?

- Вун вучиз фида? - лұгъуз-
ва пала.

- Зун вуч алаз фида? Чуру-
диз янавай кафни ківачел нос-
кияр алаз фидани?

* * *

- Мурадик, вұна гъи класс-
да къелзаяв?

- Эконом классда.

- Гъыкі эконом классда?

- Чи классда авай вири аял-

рин диде-бубаяр гъакълан прос-

тойбур я.

Малумат

"Етим Эмин мектебда" ктаб акъудун патал къяюм - спонсор
герекзана. Тел: 8-928-560-18-66

ИДАТЕЛЬСКО-ПОЛИГРАФИЧЕСКОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ «МАВЕЛ»

предлагает широкий спектр полиграфических услуг

Типографские услуги

- Бланки, листовки, флаера, буклеты, визитки, этикетки, и т. д.
- Тиражирование книг, учебников, альбомов, брошюр в мягком и твердом переплете
- Все виды переплётных работ: тиснение, конгрев, блинтование, ламинирование

Издательские услуги

- Набор, вёрстка, дизайн
- Редактура, корректура (на всех языках)
- Подготовка и размещение оригинал макета издания к тиражированию
- Присвоение изданию ISBN, ББК и УДК

25 лет успешной работы на рынке полиграфических услуг

8(928)873-40-02 dagmavel@mail.ru
г. Махачкала, ул. О. Кошевого 42а

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании серии
05 АБ за № 0065321, выданный в 2012 г. Новомакинской СОШ
Сулейман-Стальского района РД на имя **НЕЖВЕДИЛОВОЙ Мерзият** Магомеднабиевны, считать недействительным.

2019-йис патал

ЛезГи газет

кхъихъ!

йисанди - 63249
баңрапди - 51313

газетдин къимет почтарин

отделенийрай:

йисса - 854 манатни 76 кепек
6 ваңра - 427 манатни 38 кепек

Абоненттин ящикрай (до востребования):

йисса - 801 манатни 24 кепек
6 ваңра - 400 манатни 62 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йисса - 456 манат
6 ваңра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет көвәй "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакъни Махачкъала, Промшоссе куындин 10 "а"-нумрадин дараматда, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чи бухгалтериядай:
йисса - 325 манат
6 ваңра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патахъай сұалар пайда хъайитта, экүнин сядидин 9-далай нянин сядидин 5-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Сканворд

Түккүрәйди - Куругъали ФЕРЗАЛИЕВ

Кыл ви чуру тва- дай чка	Буба- дин вах	Башки- риядин меркез	Атай нек
Тажуб- вал	Зиян, зарар	Парча- дин жуыре	Дагъ- дин къвал
Эрек лапаг	Дуст, юлдаш	Гъафте- дин са югъ	Бегем- суз кас
РФ-дин автомо- биль	Исрафи- лов (Игит)	Залан заттар хқажай вагърам	Рушан тұварни я, ваңунни
Къерех			Макъам, гъава

"ЛГ"-дин 40-нумрадиз акътатай кроссворддин жавабар:

ДҮЗ ЦАРАРА: 5. Таъхир. 6. Жунгав. 7. Амраг. 10. Чайчивал. 11. Азгарвал.
12. Ич. 13. Атакама. 15. Ли. 17. Марғал. 18. Сирдаш. 21. Ал. 22. Велвел. 23.

</